

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

**Místo spirituální sexuality v osobním rozvoji
lidí v současném Česku**

Bakalářská práce

Autor práce: **Tereza Termerová**

Studijní program: **Sociologie**

Vedoucí práce: **Mgr. Barbora Spalová, Ph. D.**

Rok obhajoby: **2019**

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 07. 2019

Tereza Termerová _____

Bibliografický záznam

TERMEROVÁ, Tereza. *Místo spirituální sexuality v osobním rozvoji lidí v současném Česku*. Praha, 2019. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra Sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Barbora Spalová, Ph. D.

Rozsah práce: 90,084 znaků včetně mezer

Anotace

Práce se zabývá tělesnými způsoby pozornosti v praxi lidí zabývajících se spirituálně sexuálním rozvojem v současné české společnosti. Skrze fenomenologickou perspektivu autorka diskutuje proměny v prožívání, jednání a intencionalitě skrze kulturně konstituované tělesné způsoby spirituálně sexuální praxe. Téma je zasazeno do společenskovedního výzkumu sexuality a sexuálních diskurzů, nejvíce se však vztahuje k fenomenologické perspektivě a metodologii somatických způsobů pozornosti Thomase J. Csordase (1993). Jednotlivé dimenze této praxe, s pozorností věnovanou také proměnám v intencionalitě praktikujících jedinců, zkoumá autorka skrze kvalitativní výzkum, který proběhl kombinací terénního výzkumu zkoumaného pole a biografických, polostrukturovaných rozhovorů.

Annotation

The text deals with the somatic modes of attention from the point of view of practitioners of a spiritually sexual practice in contemporary Czech Republic. The author discusses the changes in the experience, action and intentionality through the culturally constituted bodily modes of attention involved in this practice. The topic is embedded in the research of sexuality in the social sciences, sexual discourses and mainly in the phenomenological perspective and methodology of somatic modes of attention of Thomas J. Csordas (1993). The various dimensions of this bodily practice, with additional attention paid to the changes in intentionality of practitioners, are studied using qualitative research performed as a combination of field research and in-depth, biographical interviews.

Klíčová slova: spirituální sexualita, tantra, fenomenologie těla, somatické způsoby pozornosti, intencionalita

Keywords: spiritual sexuality, tantra, phenomenology of the body, somatic modes of attention, intentionality

Title: Place of spiritual sexuality in the personal development of people in contemporary Czech Republic

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především Mgr. Barboře Spalové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a podporu po celou dobu vzniku této práce. Velmi děkuji také PhDr. Martě Kolářové, Ph.D. za inspiraci a vedení, které mi poskytla. Velký dík pak samozřejmě patří všem těm, kteří mi poskytli svůj čas, důvěru a příběhy, bez kterých by tato práce nevznikla. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu a lásku.

Obsah

Úvod.....	7
Zkoumaný svět a teoretická východiska	10
1.1 Svět spirituální sexuality - Tantra.....	10
1.1.1 Vztah spirituality a sexuality.....	11
1.1.2 Spirituální sexualita jako hnutí.....	13
1.2 Společenskovední teorie.....	15
1.2.1 Výzkum sexuality ve společenských vědách	15
1.2.2 Sexuální diskurzy v postmoderní společnosti	17
1.2.3 Fenomenologie tělesnosti a prožitku	19
1.2.4 Somatické způsoby pozornosti.....	20
Metodologie.....	23
1.3 Cíle výzkumu a výzkumné otázky.....	23
1.4 Metody sběru dat	23
1.4.1 Terénní výzkum.....	24
1.4.2 Biografické rozhovory a specifické způsoby tělesné pozornosti	24
1.5 Analýza dat.....	25
1.6 Reflexe výzkumného procesu.....	26
Analytická část	28
1.7 Spirituální sexualita v České republice.....	28
1.8 Představení informátorů.....	29
1.9 Specifické způsoby pozornosti.....	31
1.9.1 Životní energie.....	31
1.9.2 Intuice	34
1.9.3 Imaginace	36
1.9.4 Smysly.....	38
1.9.5 Vědomé vnímání.....	41
1.10 Intencionalita	43
1.10.1 Vztah k sobě.....	43
1.10.2 Vztah k druhému	45
1.10.3 Společnost a osvěta.....	47
Závěr	49
Seznam použité literatury.....	51
Teze bakalářské práce	54
Seznam příloh.....	60

Úvod

Téma mé bakalářské práce vyplynulo v podstatě přirozeně z toho, co jsem v posledních letech řešila sama v sobě a s mým blízkým okolím. Jak už to v životě lidí jako sociálních bytostí bývá, i v mém okolí jsou hlavním tématem na pořadu dne většinou vztahy. Ať už sedíme doma s rodinou, s partnerem, partou kolegů v hospodě nebo s kamarády u kávy, můžeme si povšimnout, že se řeč dříve nebo později stáčí k debatě o vztazích a intimitě, kde emocemi nabitě vyprávění o současných intimních příbězích a strastích a k tomu rady a diskuze nad tím, jak co kdo má, utváří hřeb celého společenského večera.

Společně s přirozenou poutavostí vyprávění druhých o svých vztazích, niterných pocitech a intimních detailech ze svého soukromí, nás toto sdílení může často obohatit o nové pohledy a přístupy ve vlastním životě. Taková byla má zkušenost zejména v posledních letech, kdy mne sled událostí, zkušeností a úvah nad tím, „jak to je a jak to mám já,“ postupně zavedl na cestu hlubšího osobního a duchovního rozvoje. Skrze vlastní zkušenost s meditacemi, bubnovacími kruhy, doprovázené několika lety jógové praxe a celkovým zájmem o můj vlastní rozvoj, jsem postupně svou pozornost začala posouvat více do svého vnímání a toto zcitlivění jsem z izolované schránky soukromého prožitku chtěla začít převádět i do dalších sfér svého osobního života, především tedy do té vztahové. Tímto mou pozornost upoutala nejprve literatura zabývající se spirituálním pojetím sexuality, v Čechách snad nejvíce známé skrze východní učení tantry, představené například v obsáhlé knize André van Lysbetha *Tantra: Kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex* (Lysbeth, 2004). Přirozeně jsem tento můj zájem začala vnášet právě do debat se svými blízkými, neboť mě tento duchovní rozvoj otevřel pohled, o kterém jsem do té doby neměla ani ponětí, že existuje, a chtěla jsem ho sdílet s ostatními. Téma, které jsem tak ke stolu přinesla, začalo vzbuzovat velký zájem, podivení a tolik otázek, které jsem často ani sama nebyla schopná zodpovědět. Odpovědi byly různé, od nadšeného zájmu po odmítavé reakce, nicméně nikdy jsem se nesečkala se lhostejností. Bylo mi tak čím dál jasnější, že spirituální aspekt sexuality, vztahů a života obecně je pro lidi v současné moderní západní společnosti něčím velice zajímavým, podnětným a často velmi neprozkoumaným. Tradice tantry existující již několik století před Kristem je však jedním příkladem toho, že chápání sexuality a spirituality jako úzce propojených sfér má již dlouho své místo v lidském uvažování a praxích.

V moderní evropské společnosti je však tento pohled na život a na sex spíše alternativou, nazývanou například alternativní spiritualita či nové náboženské hnutí. Rozhodnutí vydat se touto cestou v současné západní, konkrétně tedy české, společnosti, je tak velkým krokem do neznáma, kde se skrze vlastní tělo učíme vztahovat ke světu docela jinak, než jsme zvyklí. Pro jedince v západní společnosti tak například praktikování tantry představuje určité přerámování vlastního habitu a osvojení si nových „technik těla“ i mysli, čímž dochází k přetváření symbolů, kterým „odjakživa“ rozumí a automaticky se podle nich chová (Mauss, 2007: 53). Pojetí spirituální sexuality, které představuje například filozofie tantry, chápe tělo jako přímý nástroj k transcendenci sebe sama a plnému prožitku, jako „živý chrám,“ postavený na inherentním propojení veškeré hmoty i ne-hmoty (Lysbeth, 2004: 101). Ve svém vnímání těla a duše nestaví žádnou hranici ani z hlediska jejich „vnitřní povahy,“ na rozdíl od karteziánského dualismu, který do značné míry dominuje západnímu uvažování (ibid). Spirituální pojetí sexuality je tak určitým rozhodnutím vnímat posvátnost našich těl skrze přijetí, že „duchovní život existuje na všech tělesných úrovních“ (Lysbeth, 2004: 102).

Díky svému studiu jsem začala vnímat relevantnost terénu spirituální sexuality pro zkoumání ze společenskovední perspektivy. Z hlediska konkrétního pojetí mind-body problému a habitu se stává spirituální sexualita předmětem pro sociologii a antropologii tělesnosti, s přesahem ke studiu současných diskurzů sexuality, těla, vztahů a identity. Pro mou práci mne nakonec nejvíce oslovila fenomenologická perspektiva, zejména pojetí pre-objektivního těla a vnímání Maurice Merleau-Pontyho (2013) a přístup teoretiků, zabývajících se fenomenologií těla a spirituality jako jsou zejména Thomas J. Csordas a Michal Pagis. Především mě zaujal koncept somatických způsobů pozornosti Csordase (1993) a inspirací mi pak byl způsob, jakým s ním například pracuje Michal Pagis (2010) ve svém výzkumu prožitku a intencionality lidí praktikujících vipassana meditace. Tuto fenomenologickou perspektivu a otázky zaměřené na zažívání a ustanovování světa skrze tělo jsem se tak rozhodla aplikovat na vlastní zkoumání spirituální sexuality.

Pro svou vlastní analýzu se nejprve snažím zorientovat v terénu spirituální sexuality v kontextu české společnosti skrze terénní výzkum. Jedná se o specifický terén s vlastním souborem fyzických, kulturních a sociálních vzorců, které tvarují uvažování a jednání jeho jedinců. Tento kontext je mi poté oporou při mapování zkoumané praxe jako „kulturně utvářeného“ somatického způsobu pozornosti ve vztahu ke světu lidí zabývajících se spirituální sexualitou a tedy tělem, jako zásadním nástrojem svého osobního rozvoje (Csordas, 1993: 138). Tomuto pojetí praxe se věnuji skrze analýzu několika rozhovorů s praktikanty spirituální sexuality. Ustanovením těla jako nástroje k vlastnímu rozvoji jsou praktikanti vybízeni k tomu si jej uvědomit a věnovat mu skrze komplexní tělesnou praxi vědomou pozornost. Toto zaměření vědomí do „tiché“ či „nevyslovené“ části našeho bytí si, podobně jako je tomu u meditací a jiných introspektivních praktik, osvojujeme nové způsoby tělesné pozornosti, které do jisté míry proměňují to, jak se vztahujeme ke světu a k sobě samým (Pegis, 2010). Cestou vlastního prožitku a skrze příběhy několika lidí, kteří mi dovolili nahlédnout do intimního soukromí jejich života, tak nahlížím na spirituálně sexuální praxi a rozvoj jako tento tělesný způsob pozornosti. S oporou v existující teorii se snažím rozkrýt různé dimenze utváření a zažívání této tělesné praxe a její vliv na vztažení praktikujících jedinců ke světu a k sobě samému. Vedle úspěšně ukončeného výzkumu také doufám, že mne tato práce přivede zase o kus blíže k vlastní celistvosti, hlubšímu pochopení sebe sama a druhých a poskytnutí srozumitelných odpovědí na otázky, kterým budu při další horlivé diskuzi s přáteli čelit.

Zkoumaný svět a teoretická východiska

V první kapitole této části nejprve představím terén spirituální sexuality. Krátce nastíním vztah spirituality a sexuality napříč kulturami a historií a uvedu příklady hlavních kosmologie této praxe. Druhá kapitola je pak věnována společenskovedním teoriím, o které se v této práci opírám.

1.1 Svět spirituální sexuality - Tantra

Propojení lidské sexuality a spirituality je oproti jiným způsobům lidského rozvoje specifické v jeho chápání vztahu mezi vědomím a tělem. Tradice věnující se tomuto vztahu, z nichž nejznámější je indická tantra nebo čínský taoismus, představují filozofické směry zaměřené na intenzivní tělesnou praxi jako způsobu především duchovního rozvoje, podobně jako tomu je například u učení jógy.

Indický tantrismus jako jeden z hlavních pramenů spirituální sexuality má opravdu bohatou historii. Jeho kořeny sahají až 2000 let př. n. l. v Indii, kde byla tantra ustanovena jako jeden z mnoha směrů indického duchovního života, který nabral na popularitě po celém světě zejména v posledních třech desetiletích (Lysbeth, 2004). Základní filozofie tantry spočívá ve vnímání veškeré hmoty, živé i neživé, jako ze své podstaty mající vědomí, jakožto „základní vlastnosti hmotného vesmíru v nejšířším slova smyslu“ (Lysbeth, 2004: 105). Velký zájem probudila tantra především svým názorem, „že v nitru člověka se tají četné síly a energie, které unikají přímému smyslovému vnímání“ (Lysbeth, 2004: 1). Tantra pak nabízí širokou škálu „návodů k proniknutí k oněm silám utajeným v našem nitru“ a to především skrze sexualitu, která je považovaná za zdroj, ze kterého naše životní energie vychází (ibid). Ve spojitosti se sexualitou je podstatou tantry také uctívání ženského principu či energie zvané Šakti, která představuje „Bohyni matku, původkyni života, zdroj rozkoše a cestu k nadmyslnu“ (Lysbeth, 2004: 176). Podle tantry je každá žena touto Šakti a je vybízena k tomu ji v sobě náležitě rozvíjet. Stejně tak tantrická praxe vede muže k uctívání „kultu ženského principu,“ který utváří jednu z hlavních podstat filozofie tantry (Lysbeth, 2004: 177).

1.1.1 Vztah spirituality a sexuality

Vztah mezi sexem a spiritualitou je jedním z nejkontroverznějších a nejméně pochopených témat v současné společnosti a v transpersonálních vědách (Wade, 2013: 382). Dimenzím tohoto tématu ve vztahu k transpersonální psychologii a lidské kultuře se zabývá například psychologka Jenny Wade ve sborníku *The Wiley-Blackwell Handbook of Transpersonal Psychology* (Friedman & Hartelius, 2013). V kapitole *Transpersonal Sexual Experiences* Wade (2013) rozkrývá transpersonální sexuální prožitky ve vztahu ke kultuře. Dle autorky je napříč náboženstvími světa sexualita vnímána jako nebezpečně silná sféra lidství, především z toho důvodu, že je určitou „bránou“ do transpersonální sféry lidské zkušenosti, a to bez drog, rituálů, učitelů nebo potřeby oběti (ibid). Schopnost lidí zmocnit se tohoto přímého zdroje transpersonálních zážitků a vědomí je určitým zhmotněním této moci, kterou jedinec využívá a směřuje.

Sexuálně spirituální zážitky se tak stávají součástí nepopíratelné lidské dynamiky, která je náboženstvím i společností tvarována, zpochybňována a omezována (Wade, 2013: 382). Dle autorky se o tématu málo mluví a v případě transpersonálního sexuální zážitku, často lidem chybí prostředky k tomu jej vůbec pochopit a pojmenovat. Podobně jako jiné transpersonální zážitky, i ty sexuální mají široký potenciál pro osobní rozvoj člověka a stávají se tak silným nástrojem pro léčení, osobní transformaci, zkvalitnění života i spirituální realizaci (ibid). Na druhé straně jsou tak silné, že v případě zneužití, nepřipravenosti nebo nepochopení se můžou stát negativní až zraňující zkušeností a vést tak ke psychologickému či sexuálnímu zranění nebo vztahové dysfunkci (Wade, 2013: 383). Je proto dle transpersonální psychologie potřeba spirituálně sexuálním zkušenostem náležitě porozumět, aby mohli být zprostředkovány, zvládnuty a zpracovány k realizaci jejich pozitivního potenciálu (ibid).

Součástí hledání tohoto nového zdroje síly skrze sexualitu je aspekt ženství, který se stává symbolem spirituální sexuality v mnoha hlavních i vedlejších náboženských proudech. Pociťovaná potřeba ženství v západních náboženstvích vedla ke znovuobjevení a popularizaci „údajně starověké tradice ‚Bohyně‘,“ ženských archetypů a mnohých pohanských, čarodějnických i západních ezoterických rituálů. Důkazů o těchto starověkých náboženstvích je však velmi málo, stejně jako vědomostí o vztahu sexuality a spirituality původních společností, tvrdí Wade, a to z několika důvodů (2013). Obrovská rozmanitost

původních společností zamezuje jakémukoliv srozumitelnému zobecnění. Zároveň informací, o již zaniklých, většinou negramotných kulturách, je takový nedostatek, že jsou velmi často inferenční a dokreslované (Wade, 2013: 384). Velký vliv pak měla kolonializace, která narušila přímý přenos znalostí z těch kultur, které přežily, a to za předpokladu, že by vůbec byly ochotny sdílet vlastní ezoterické vědění s outsidersy (ibid). Přesto rostoucí zájem o „více ztělesněné“ a zakořeněné náboženství vedl k rozšíření takzvaného neo-šamanismu, v odvětví sexuality se nejen v českém kontextu často objevuje například Chuluaqui Qoudoushka, která vznikla v 80. letech ve Spojených státech (Wade, 2013: 384). Ta je údajně inspirována indiánskou tradicí kmene Cherokee, zároveň odkazuje na praktiky původních jihoamerických kultur Olmeců, Mayů a Toltéců (Charles, 2011). Neo-šamanské směry jako je Qoudoushka jsou příkladem touhy moderního člověka po moudrosti předků a jeho snahy překlenout naprostý nedostatek dochovaných informací, které dnes máme.

Vlastní interpretace těchto původních učením se tak stala hlavní formou jejich přejímání, což sebou nese řadu nejasností. To platí například u obecné představy, že hlavní východní náboženství jsou více sexuálně orientovaná než ty západní, včetně interpretace jejich důrazu na ženský princip. Dle Wade (2013) se významný sexuální i ženský symbolismus objevuje jak ve východním, tak západním náboženství. Ztělesněná sexualita, zvláště pak v případě žen, je však v mnoha tradicích potlačována (Wade, 2013: 384). Tvrdí, že i tradice uctívající ženy, jako je tantra a taoismus, v jejich původní formě nevedly ženy k „plné iniciaci“ a pracují s elementem ženství spíše jako nástrojem pro spirituální rozvoj převážně mužů (ibid). Práce se sexualitou je tak spíše snahou oprostít se od potřeby sexu, potěšení a „tělesné touhy,“ která je vnímána jako zdroj veškeré lidské iluze. Její odstranění je tak klíčem k osvobození a spirituální realizaci (ibid).

Toto přesvědčení prostupuje například hinduistickou tantru, buddhismus i taoismus, které sdílejí velmi podobné principy a cíle a jsou hlavním zdrojem moderního spirituálně sexuálního rozvoje. Zásadním společným elementem je prosazování dlouhého milování s cílem protáhnout a oddálit ženský i mužský orgasmus a tím zachování sexuální energie, například v podobě ejakulace, která je považována za „nenahraditelnou životní esenci“ (Wade, 2013: 385). Sexualita a „kult ženského principu“ se tak stávají nástrojem pro spirituální realizaci dosažením schopnosti sám aktivovat svou sexuální energii jako součást

duchovní praxe, často v částečném nebo úplném celibátu (ibid). Principy a symboly odkazující k uctívání sexuální a ženské energie jako největšího životního zdroje jsou v esenci zachované v jejich přejaté formě, avšak jsou adaptované pro moderní společnost, zejména z hlediska rovnost pohlaví a výrazného zmírnění asketických praktik. Neo-tantrické a neo-taostické formy dominující v západních kulturách jako hlavní zdroje spirituálně sexuálního rozvoje tak sdílejí jen málo s původní praxí, ačkoliv mohou mít mnohé blahodárné účinky (Wade, 2013: 385).

1.1.2 Spirituální sexualita jako hnutí

V názvu této práce se vztahuji ke spirituální sexualitě jako aspektu osobního rozvoje lidí v současné společnosti. V předešlé kapitole jsme mohli vidět, jak je spirituální sexualita chápána a využívána jako nástroj pro vlastní, především spirituální rozvoj, napříč historií a kulturami. Z této perspektivy se začíná i ve společenských vědách přistupovat k tělu jako k nástroji pro léčení a osobní transformaci. Rozvoj skrze spirituální sexualitu je toho jednoznačným příkladem, který vzrostl v současné společnosti souběžně s jinými cestami osobního rozvoje a léčby od 60. let, v Čechách pak zejména od 90. let. Tento fenomén pojmenovává například sociolog Paul Heelas jako „subjektivní obrat,“ neboli rostoucí orientaci života lidí na vlastní subjektivní zkušenosti a s tím pokles tradičního náboženství (Heelas & Woodhead, 2005: 2). Existenci tohoto fenoménu Heelas zkoumá především na úrovni malých měst, ale podobné trendy nachází i na národní úrovni skrze dotazníková šetření v Británii i Spojených státech. Tuto ‚spirituální revoluci‘ identifikuje především jako růst takzvané ‚holistické scény,‘ která se vyznačuje zájmem o východní praktiky jógy, aromaterapie, áyurvédské medicíny, buddhismus a další (ibid). Výzkum inspiroval vědce v mnoha jiných zemích včetně České republiky, kde byly také zpozorovány trendy detradicionalizace a individualizace náboženství ve středně velkých městech (Lužný & Nešpor, 2008). Zájem o spirituální sexualitu je součástí této holistické scény a individualistického přístupu k rozvoji nejen vlastní spirituality.

Vedle formy osobního rozvoje se spirituální sexualita v západní společnosti stala způsobem, jak čelit společenským tlakům, zejména stigmatům souvisejícím se sexualitou. Tuto skutečnost reflektuje například autorka Barbara Carrellas ve své knize *Tantra ve městě*. (2007). Američanka Carrellas se v 80. letech ve Spojených státech zasloužila o rozkvet spirituálně sexuálního rozvoje jako nástroje pro budování sexuální otevřenosti a destigmatizaci, z velké části spojené právě s AIDs epidemií a diskurzem společnosti, která

dle autorky kulturně odrazuje jednice od projevu a prožitku od chvíle, kdy se poprvé učí být sexuálními bytostmi (Carrellas, 2007: 17-20). Její kurzy, workshopy a knihy inspirovaly velký růst této, tehdy undergroundové, scény a Carrellas je za svůj přínos holistického přístupu, neo-tantrismu a praktik jako je erotická práce s dechem, oceňovanou advokátkou pro projev sexuální svobody, nejen v USA (ibid).

Spirituální sexualita jako společenská praxe je tak částečně proměňována tím, jak a k čemu ji její praktikanti užívají. V dnešní západní společnosti má z důvodu jejího různého využití mnoho podob. Nejčastěji je tato praxe stále zakotvena a předávána jako forma neo-tantrismu či neo-taoismu, obohacena například o šamanské praktiky a další terapeutické a osobnostně rozvoje metody, podle vlastní zkušenosti a preference těch, které jí předávají. Stává se tak součástí skutečně rozmanité holistické scény, ve které se jednotlivé techniky a ideologie navzájem inspirují a utvářejí komplexní celek nabízených tělesných i duševních praktik.

1.2 Společenskovední teorie

V této kapitole se věnuji řadě sociologických a antropologických teorií, které utvářejí základ mé práce. Nejprve krátce představuji charakter sexuality jako výzkumného pole ve společenských vědách. V další podkapitole diskutuji sexualitu z hlediska diskurzů. Dále pak zaměřuji pozornost na hlavní teoretický rámec mé práce, tedy téma tělesnosti v sociologii a antropologii, zejména pak z fenomenologické perspektivy.

1.2.1 Výzkum sexuality ve společenských vědách

Sexualita jako oblast sociálně vědního výzkumu je často označována za poněkud problematickou, a to hned z několika důvodů. Jedná se o oblast sociálního života, která je na jedné straně tabuizovaná, na druhé straně je často diskutovaná v běžných médiích i analyzovaná a definovaná jako předmět exaktních věd. Sexualita je „jednou ze základních vlastností a potřeb člověka,“ která „má fyziologické i psychické komponenty a promítá se do tzv. sexuálního chování,“ dle *Sociologické encyklopedie* (Burešová Žourková, 2017). Svým rozmanitým charakterem se tak pohybuje na pomezí nejen řady sociálně vědních témat, ale je zároveň polem pro úzké prolínání medicínských, biologických a psychologických interpretací a diskurzů (ibid).

Samotný vývoj vnímání tématu sexuality ve společnosti poukazuje na jeho rozmanitost, a tím možnost konstruovat jej z velice odlišných perspektiv. Velmi proměnlivý vývoj přístupu k tématu sexuality zaznamenala i sociologie a antropologie, jak můžeme sledovat například v komplexním sborníku současných analýz a teoretických perspektiv pohybujících se na rozhraní sexuality, zdraví, lidských práv, kultury a sociální vývoje, *Culture, Society and Sexuality* (Parker & Aggleton, 2007).

Sexualita ve vědě byla až do konce 20. století pojímána spíše naturalisticky jako předmět biomedicíny a přírodních věd. V důsledku řady sociálních změn od 60. let a konkrétně rostoucích feministických a LGBT hnutí, které se staly podstatným zdrojem těchto změn dále v 70. a 80. letech, se studium sexuálního chování a genderu stalo jednou z nejaktivnějších oblastí sociálních a kulturních studií (Parker & Aggleton, 2007: 6). Exaktní přístup k sexualitě tak začal být konfrontován s existencí „sociální a kulturní konstrukce sexuálního života“ a faktem, že sexuální chování a diskurz s ním spojený jsou předávány a utvářeny jako sociální proces učení (Parker & Aggleton, 2007: 4; Padgug & Douglas, 1979).

Intimní charakter tématu sexuality však v rámci vědy definoval sexualitu spíše jako „patřící do sféry soukromí, tedy jednotlivci,“ stojící tak v protikladu k „veřejné“ sféře práce, produkce a politiky (Padgug, 1979: 19). Stává se tak spíše oblastí zájmu psychologie oproti veřejné sféře politiky, ekonomiky a kultury vlastní společenským vědám. S rostoucím zájmem věd o rozmanitou povahu konceptů a institucí jako jsou manželství, příbuzenství, láska a eroticismus a jejich propojenosti s „fantazií, náboženstvím, sociální, a dokonce ekonomickou realitou,“ však začíná být lidská sexualita chápána jako sahající daleko za hranice fyzického těla. Biologický a psychologický aspekt sexuality tak utváří předpoklad, určitou „sadu potencialit,“ které jsou však neustále novými způsoby tvarovány sociální realitou (Padgug, 1979: 25). Sexualita jako téma na poli sociálních věd se tak uvolňuje a „přetéká, legitimně i nelegitimně,“ i do často „desexualizovaných“ oblastí sociálního života jako je náboženství a lidská spiritualita (Padgug, 1979: 19-20). Vznikají tak práce na pomezí teologie a sexuality, tážající se například po „míře integrace mezi zkušenostmi sexuality a spirituality jedince“ a „vtělené spirituality,“ zejména tedy v křesťanském prostředí (Horn, Piedmont, Fialkowski, Wicks & Hunt, 2005; Wade, 2000; MacKnee, 2002). Převážně se pak další vznikající společenskovední studie zabývají sexualitou a spiritualitou z pohledu LGBT a genderových identit, kde otázky morality, autority a „teologického, sociálního a politického kapitálu“ vyvstávají více na povrch, než u výzkumu většinové společnosti (Gross & Yip, 2010). Výzkum transpersonální zkušenosti, spirituality a jejího vztahu k tělu se pak spíše objevuje na pomezí s transpersonální psychologií (Wade, 2000), dále pak například v medicínské a psychologické antropologii z fenomenologické perspektivy, kde se pozornost obrací k tělu, jeho technikám a kultuře, která jej tvaruje (Csordas, 1993; Pagis, 2010). Na tento proud a z něj vzniklou teorii, která zkoumá tělo jako prostředek, skrze který lidé zakoušejí a z významňují svou realitou, navazují svou práci na příkladu lidské sexuality (ibid).

1.2.2 Sexuální diskurzy v postmoderní společnosti

Obrat k individuální zkušenosti je obecným rysem často přiřazovaným dnešní postmoderní společnosti. Mluví se o stádiu „tekuté modernity,“ o roztavení dosud platných a pevných struktur a tím vytvoření společnosti, kde si každý člověk musí najít svou vlastní „niku“ za pomoci nově nabytých svobod (Bauman, 2002: 18). Vzorů a pravidel, jimiž by se mohl člověk řídit, ubývá a odpovědnost za úspěch i selhání v dnešní modernitě stojí stále více na samotném jednotlivci (ibid). Tento společenský stav se týká i lidské sexuality, která nejen z hlediska genderu a sexuální orientace ztrácí své pevné hranice a stává se součástí projevu osobní identity (Ishii, 2018). To, jak každý svou identitu formuje, je však úzce spjaté s prostředím, ve kterém žije. Sociolog Robert Padgug ve sborníku *Culture, Society and Sexuality* (2007) například upozorňuje, jak „jazyk, vědomí, symbolismus, práce“ – dohromady jako „praxe“ – utvářejí lidskou sexualitu jako součást sociální reality (Padgug, 1979: 23). Skrze praxi se lidé podílejí na světě, který se stále proměňuje a dávájí mu řád a význam. Stejně tak poznávají, z významňují a, do jisté míry, mění, „realitu vlastních těl, vlastní fyziologii“ (Padgug, 1979: 23).

Práce Michela Foucaulta *Dějiny sexuality* významně přispěla ke studiu toho, jak je produkován sexuální diskurz, tedy soubor vědění, uvažování a mluvení o lidské sexualitě (Foucault, 1999). V prvním díle této práce Foucault vysvětluje, jak je sexuální svět postupně utvářen nejen skrze zákaz a odmítání, ale spíše „rozprostření jemné sítě diskurzů, vědění, slasti a moci“ (Foucault, 1999: 85). Foucault poukázal na to, jak moderní západní společnosti jednají a uvažují esencialisticky při budování sexuality prostřednictvím diskurzu. V případě sexuality představuje, jak byl po staletí sexuální diskurz vytvářen a ustanovován různými, často neviditelnými „procesy, které rozsávaly [diskurzy] po povrchu věcí a těl..., které je povzbuzují, manifestují a nutí mluvit, zavádějí do skutečnosti a zavazují říkat pravdu“ (Foucault, 1999: 86).

S příchodem moderní společnosti, jak líčí Foucault se sexualita především vyvíjela jako tajemství, které mělo být neustále sledováno a likvidováno (Foucault, 1999). Pointou byla organizace vývoje člověka, jak fyzicky, tak mentálně, uvádí Giddens ve své knize *Proměna intimacy* (Giddens, 2012). S rozvojem medicíny této organizaci lidské sexuality začal dominovat medicínský diskurz, který velmi ovlivnila například výroba a distribuce antikoncepce a s ní spojená hnutí a snaha o liberalizaci lidské sexuality zejména 60. let 20. století (Thompson, 2013). K posílení medicínského diskurzu pak dochází v 80. letech s rostoucí epidemií HIV AIDs a tím rozšíření povědomí o hrozbě pohlavních nemocí. Strach ze smrti tak zavaluje téma sexuality a sex jako požitek je vykreslován jako nečistý, spojovaný s nemocí, neřestí a nebezpečím.

1.2.3 Fenomenologie tělesnosti a prožitku

Spirituálně sexuální rozvoj vede člověka k přesměrování pozornosti do sebe sama, do svých smyslů, a chápe tak subjektivní zkušenost a smysly jako brány k vědění, léčení a zvědomění sebe sama i okolí. Vzhledem k tomuto důrazu na zakoušení světa skrze smysly jsem zvolila fenomenologickou perspektivu jako vhodnou pro prozkoumání této praxe.

Fenomenologie jako filosofický směr zkoumá žitou zkušenost, společenské jevy neboli fenomény jako věci samé a to, jak se jeví našemu vědomí (Merleau-Ponty, 2013: 94). Poukazuje na to, že naše smysly hrají zásadní roli v tom, jak interpretujeme svět kolem nás, ještě před tím, než mu přidělujeme vnější významy. Jako filozofická disciplína fenomenologie kriticky reflektuje zejména duchovní a přírodní vědy druhé poloviny devatenáctého a první poloviny dvacátého století a poukazuje na vývoj evropského myšlení (Pauza, 2000: 41-42). Ve vztahu k tělu se staví tak, že především rozlišuje objektivní tělo a tělo prožívané jedincem zevnitř. Prožívající jedinec nevnímá tělo jako objekt, ale vnímá ho jako žité tělo a skrze něj žitou zkušenost (Ritter, 2013: 4). Rozdíl tedy je mezi zevnitř žitým tělem, které si sebe sama uvědomuje a pouze objektivně popisovaným tělem jako strukturou. Fenomenologie se tak přiklání k perspektivě žitého těla a myšlenice, že tělo nelze redukovat pouze na objektivní strukturu.

Tento teoretický pohled rozvádí například francouzský filosof Maurice Merleau-Ponty, jehož fenomenologie je zaměřena především na vtělenou podstatu lidské existence. Tomuto tématu se věnuje například ve své práci *Fenomenologie vnímání* (1962), ve které argumentuje proti karteziánskému dualismu a racionalismu svým pojetím ‚žitého těla‘ (Merleau-Ponty, 2013). Ve své knize tvrdí, že „právě tělo dává smysl nejen přirozenému předmětu, nýbrž i kulturním předmětům, jako jsou slova“ (Merleau-Ponty, 2013: 292). V souladu s fenomenologickou perspektivou Merleau-Ponty chápe tělo jako výchozí bod, ze kterého veškerá naše zkušenost a vnímání vycházejí, včetně našeho vlastního pojetí sebe sama a našeho výkladu okolního světa (Merleau-Ponty, 2013: 87). Karteziánské pojetí vnímání jako intelektuálního procesu uchopení vnějších, předem daných podnětů Merleau-Ponty zpochybňuje (Csordas, 1993: 149). Argumentuje, že objektivního vnímání je dosahováno jen skrze subjekt neboli „tělo jako pole vnímání a praxe“ (ibid). Vědomí vlastní existence a „naše reflexe je vždy až návratem k nám samým, která se ostatně v mnohém odvíjí od našeho setkávání s druhými“ a interakcí se světem (Merleau-Ponty, 2008: 51).

O směřování tohoto vědomí jako intencionalitě neboli úmyslnosti či záměru pojednává hlavní představitel fenomenologie Edmund Husserl, který ji obecně ustanovuje jako schopnost být si vědomý něčeho a směřovat toto vědomí k objektu (Husserl, 1993). Pojetím vědomí jako záměrného tak popisuje přirozenou povahu myšlení vztahovat se určitým způsobem k objektům. Intencionalita tak zahrnuje širokou škálu jevů od vnímání a hodnocení po sdílenou zkušenost s jinými subjekty neboli intersubjektivní zkušenost (Husserl, 1993). Chápáním této intencionality jako zásadní součásti veškerého myšlení a zkušenosti, jak ji představuje Husserl, si teorie intencionality nachází své podstatné místo v dalších odvětvích vědění jako je například filozofie jazyka, logiky, epistemologie nebo filozofie konání a hodnot.

1.2.4 Somatické způsoby pozornosti

Somatické způsoby pozornosti je termín používaný Thomasem J. Csordasem, který jej definuje jako „kulturně utvářené způsoby vztahování se k tělu a tělem v prostředí vtělené přítomnosti jiných“ (Csordas, 1993: 138). V publikaci *Somatic Modes of Attention* představuje Csordas toto metodologické paradigma embodimentu v antropologickém výzkumu jako zásadní bod pro analýzu lidského chování v kulturním světě (Csordas, 1993). Argumentuje, že tělo a zkoumání vtělené zkušenosti jsou výchozím bodem pro hlubší porozumění nejen zkoumaných fenoménů, ale jsou také nezbytné pro komplexnější reflexivitu samotného výzkumníka. Svůj přístup přibližuje skrze snoubení teorie pre-objektivního přístupu ve výzkumu M. Merleau-Pontyho a habitu P. Bourdieuho a poukazuje tak na nutnost této „dialektiky vnímajícího vědomí a kolektivní praxe“ (Csordas, 1993: 137).

Na příkladech charismatických léčitelských systémů i moderní terapeutické praxe (i různé kulturní pojetí těl těhotných žen) identifikuje a následně analyzuje Csordas somatické způsoby pozornosti (Csordas, 1993: 138). Cílem je nevnímat izolované prožitky těla, ale spíše „situovanost těla ve světě“ (ibid). Pozornost směřovaná k tělu tímto způsobem tak může odkrýt intersubjektivní události v daném prostředí s ním spojené a otevírá pole pro zkoumání fenoménů pozornosti a percepce v jejich celé šíři. Odkazem právě ke konceptu habitu Bourdieuho zdůrazňuje, jak jsou způsoby somatické smyslové pozornosti kulturně konstituovány a je nutné je v jejich rozmanitosti reflektovat. (léčitelské smyslové způsoby pozornosti - „vidění“ orgánů nemocných, „slyšení“ pojmenování nemocí, nevolnost jako projev přítomnosti zlých bytostí) (Csordas. 1993: 140).

V kapitole Flux of Analytical Categories se Csordas snaží poukázat na omezenost antropologických kategorií a potřebu lepších, univerzálních analytických nástrojů při zkoumání tělesných způsobů pozornosti (Csordas, 1993: 146-9). Poukazuje tak například na tendenci v antropologii redukovat zkoumané jevy na procesy „poznávání nebo afektu“ nebo zařazení celých zážitků jako „proprioceptivní klamy“ (ibid). Csordas tak navrhuje komplexnější pohled na tyto procesy jako na „vtělené vědění“ s důrazem na jejich intersubjektivní povahu, tedy to, že často nejsou izolovaným zážitkem, ale probíhají jako sdílené smyslové vjemy a komunikace mezi např. léčitelem a léčeným (ibid). Ve své práci tak prozkoumává možnosti analýzy tělesných způsobů pozornosti skrze perspektivy intuice, imaginace, percepce a smyslu (Csordas, 1993: 147). Použitím těchto kategorií poukazuje zároveň na limitace interpretačních nástrojů výzkumníka, zároveň se skrze ně snaží komplexněji rozebrat tělesnou, intersubjektivní zkušenost.

Michel Pagis navazuje na Csordasův teoretický koncept a využívá jej pro svůj výzkum praxe vipassana meditací *Producing intersubjectivity in silence: An ethnographic study of meditation practice* (2010). Pagis zkoumá takzvané nevyslovené či tiché procesy našeho vnímání a jednání, tedy ty, které probíhají na pozadí naší pozornosti. Její studie vychází z dvouletého zúčastněného pozorování meditační praxe vipassana v Izraeli a Spojených státech a navazujících rozhovorů s praktikujícími a rodinnými příslušníky. Na základě těchto studovaných situací argumentuje, že „skryté mechanismy tiché intersubjektivní zkušenosti hrají důležitou roli v každodenním sociálním životě a vyžadují více etnografické pozornosti“ (Pagis, 2010: 309). Vipassana meditace jsou příkladem záměrného přesunutí pozornosti tímto způsobem právě do těla, jak určuje Csordas. Je to tato „nezúčastněná,“ reflexivní a vtělená forma pozornosti, která vede k hlubokému pocitu klidu a určité formě sociality jako intersubjektivní zkušenosti, která je kultivována například na hromadných vipassana meditacích (Pagis, 2010: 309).

Na příkladu vipassana meditací si pak Pagis klade otázku, co se děje, když se tělo jako tento tichý nástroj přesouvá z pozadí do popředí, když mu začínáme věnovat pozornost? (Pagis, 2016). Pagis nejen analyzuje, skrze jaké specifické způsoby pozornosti k tomu dochází, ale také zkoumá, jak se tato vtělená praxe odráží do vztažení praktikantů ke světu okolo nich. Jak například vypadá přenos praxe do každodenního života? Jedná se o

kompatibilní způsob sociality ve světě s těmi kulturními nároky, které má? (Pagis, 2016) Dle Pagis je odpověď diskutabilní. Podobné otázky si kladu v této práci ve vztahu ke spirituálně sexuální praxi.

Metodologie

1.3 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem této práce je zkoumat spirituální sexualitu v životech lidí v současném Česku jako volbu a cestu osobního rozvoje, která různými způsoby tvaruje a ovlivňuje jejich vnímání a jednání ve světě. Nejprve zaměřuji pozornost na jednotlivé způsoby pozornosti a vnímání, které jsou vlastní této tělesné i duševní praxi a to, jak je reflektují praktikující jedinci. Po této charakteristice spirituální sexuality jako somatického způsobu pozornosti (Csordas, 1993) věnuji pozornost tomu, jak se tato praxe promítá do intencí a vztahování se ke světu jedinců, se zaměřením na tělesnost. Tento záměr formuluji v podobě výzkumných otázek následovně:

- **Jaké specifické způsoby tělesné pozornosti rozvíjí a využívá jedinec skrze spirituálně sexuální praxi?**
- **Jak se skrze spirituální sexualitu proměňuje intencionalita jedinců a jejich vztahování ke světu a k sobě samému z hlediska tělesnosti?**

V rámci těchto otázek se snažím rovněž rozkrýt kontext popisovaných jevů a procesů a diskurzy, které jednotlivou zkušenost tvarují. Vedle hlavního záměru si tak kladu doplňující otázky:

- Jakými způsoby si jedinci osvojují učení ve svém rozvoji spirituální sexuality? Jak je toto učení ideologicky zakotvené, například ve východním tantrismu a taoismu?
- Jak se objevují a proměňují diskurzy v praxi a výpovědích respondentů ve vztahu ke spirituálně sexuálnímu rozvoji?

1.4 Metody sběru dat

Mou hlavní zvolenou metodou sběru dat byly polostrukturované biografické rozhovory, na které plynule navazovala strukturovanější část doptávající se konkrétně na způsoby prožívání a vnímání jedinců skrze spirituálně sexuální praxi. Pořízení rozhovoru předcházelo hlubší seznámení s terénem, které jsem provedla skrze absolvování víkendového kurzu Umění milování v Praze a pohybování se mezi profesionály a laiky zabývajícími se tantrou a spirituální sexualitou v různé míře (Škola Umění milování, n.d.). Kombinací těchto metod bylo mým záměrem nahlédnout do každodenních životů lidí, které zkoumám, „otevřeně nebo skrytě, po delší dobu, sledovat co se stane, naslouchat tomu, co je řečeno, klást otázky přes neformální a formální rozhovory,“ provádět „sběr dokumentů a

artefaktů“ týkajících se mého tématu a vykonat tak komplexní etnografickou práci, jak uvádí Hammersley a Atkinson v knize *Ethnography: Principles in Practice* (Hammersley & Atkinson, 2007: 3).

1.4.1 Terénní výzkum

Terénní výzkum mi umožnil zažít si proces iniciace a seznámit se s prostředím kurzu jako nejběžnější formou osvojení praktik spojených se spirituální sexualitou v Čechách. Cílem bylo získat obecné povědomí o podstatě, ideologii a praxi těchto učení, proniknout tak lépe do výpovědí mých informátorů a klást cílenější otázky. Zároveň jsem považovala za důležité pracovat s vlastní „vtělenou perspektivou,“ jak uvádí Csordas, která dle něj umožňuje a prohlubuje reflexi interpretačních rámců ve výzkumu a toho, jak se objektivní analytické kategorie „stávají objektivními“ skrze naši vlastní reflexi v procesu analýzy (Csordas, 1993: 145-146). Jak se mi navíc během rozhovorů potvrdilo, popisovat fenomenologickou rovinu jen na základě reprezentací je omezující, neboť často je hranice mezi subjektivním prožitkem a popisem toho, jak by to „mělo být,“ ve výpovědi informátora příliš tenká. Z toho důvodu je důležité a lepší být zapojeným účastníkem, který například chápe, jak probíhají určité tělesné procesy a může reprezentace informátorů reflektovat na základě zkušenosti, což se týká každého výzkumu (Hammersley & Atkinson, 2007). Poznatky z terénu, především z mé účasti na kurzu, tak vytvořily zásadní podklad pro navazující rozhovory i podstatný materiál a referenční bod pro fenomenologickou analýzu.

1.4.2 Biografické rozhovory a specifické způsoby tělesné pozornosti

Biografický rozhovor jsem zvolila jako vhodný způsob, jak se přiblížit procesu geneze, tedy „vzniku, reprodukci a transformaci“ ve spirituálně sexuální praxi lidí, a porozumět tak významu tohoto fenoménu v životech jedinců (Rosenthal, 2004: 49). Abychom mohli pochopit a vysvětlit lidské jednání, je nutné zjistit více o subjektivní perspektivě aktérů a jejich postupu (ibid). Biografický rozhovor jako způsob rekonstrukce konkrétního příběhu nám umožňuje zjistit, co tento člověk zažíval, jaký význam dává událostem a svému jednání v čase, jak je reflektuje dnes a do jakého „biograficky utvářeného kontextu“ umísťuje svoje zkušenosti a prožitky (Rosenthal, 2004: 50). Ve výpovědích informátorů jsem se tak snažila zachytit spirituálně sexuální praxi jako sociální fenomén v procesu jeho utváření (ibid). V mém přístupu k rozhovoru mi byl vzorem například text *Chápající rozhovor* od J. C. Kaufmanna (2010), který výzkumníka vybízí především

k empatii a narušení hierarchie jako nástrojům k tomu, jak být opravdu otevřený ke svým informantům. Podle Kaufmanna, „empatie a pokus o odhalení hlavních kategorií v systému myšlení a jednání nepředstavují dvě oddělené věci“ (Kaufmann, 2010: 59). Dle autora musí výzkumník „myslet jen na to, že se před ním rozprostírá neznámý svět plný bohatství“ a s náležitou zvědavostí a respektem tak rozhovor vést (Kaufmann, 2010: 60-61). Přestože určitý vhled do tématu mám, hloubka zkušeností mých informátorů přesahuje mou vlastní a s tímto povědomím jsem se snažila k rozhovorům přistupovat. Rozhovory jsem se rozhodla rozdělit na dvě části. Jako první jsem vedla biografický rozhovor, na který plynule navazovala část doptávající se na subjektivní vjemy, skrze které jednotlivci zažívají a rozvíjejí svou spirituálně sexuální praxi. Druhá část byla více strukturovaným, až technickým, dotazováním na konkrétní způsoby vnímání a přesouvání pozornosti, ze subjektivního pohledu informátora. Pokud během rozhovoru nevyvstal konkrétní proces či fenomén, na který jsem se pak doptala, soustředila jsem zde otázky na to, jakými způsoby jedinec chápe a prožívá například vědomé milování, vědomý dotyk, pocit splynutí, ‚tantrickou zkušenost‘ a další aspekty, které jsou nejčastěji zmiňovány v rámci spirituálně sexuální, zejména tantrické, praxe.

Informátory jsem zvolila náhodně a pomocí referencí, snažila jsem se však získat rozmanitý vzorek lidí z hlediska intenzity a formy jejich zkušenosti s touto praxí. Mezi respondenty jsem proto zahrнула jak začátečníky, tak jedince s dlouholetou praxí, lidi, kteří se spirituální sexualitě věnují čistě z osobních důvodů i ty, kteří se jí zabývají profesionálně či poloprofesionálně například jako dobrovolní asistenti na kurzech.

1.5 Analýza dat

Výsledkem mého pohybu v terénu a šesti hloubkových rozhovorů bylo velké množství dat, které čekaly na vzájemné propojení v analytické části. Přepis všech šesti rozhovorů jsem provedla doslova a kompletně, neboť jsem rozhovory chápala spíše jako celek, který mnohdy vypovídá víc než jeho izolované části (Rosenthal, 2004). Rozhovory jsem pak tematicky analyzovala pomocí otevřeného kódování (Corbin & Strauss, 1999). Při hledání témat mi byly volnou inspirací kategorie, na kterých T. J. Csordas provádí příklad analýzy somatických způsobů pozornosti. Jejich názvy pro účely této práce překládám jako ‚intuice,

imaginace, percepce a smysly“ (Csordas, 1993: 147).¹ Na téma intencionality jsem nejprve otevřeně kódovala veškeré pasáže vypovídající o proměnách v intencích a poté použila axiální kódování pro rozlišení tematických skupin podle objektů, ke kterým se jedinec vztahuje (Corbin & Strauss, 1999: 70). Dílčí otázky týkající se procesu učení a diskurzů objevujících se v biografiích jsem také zahrнула do svého kódování. Tato témata neutváří vlastní kategorii, ale považuji je za nezbytné pro pochopení sociokulturního kontextu zkoumané praxe.

1.6 Reflexe výzkumného procesu

V postupu výzkumu jsem sama byla konfrontována se skutečností, že výzkumný rozhovor nemá být vnímám jako pouhá metoda sběru dat, ale je intenzivní prací, „v níž je třeba projít všemi stupni“ a reflexí použitých metod, „což je tak náročné, že ideálu vlastně nemůže být dosaženo“ (Kaufmann, 2010: 63). Přijetí tohoto faktu bylo pro mne jednou ze zásadních reflexí mé role výzkumníka a často nepředvídatelné reality kvalitativního výzkumu. Vzhledem k intimnímu charakteru zkoumaného tématu jsem považovala za důležité zachování citlivosti k „dialektickému procesu terénní práce“ (Kaufmann, 2010: 63). To znamená například dávat informátorovi dostatečný prostor na to pochopit otázku, formulovat svůj postoj a zároveň ho vést k upřímnému vyjádření sama za sebe, což bylo vzhledem k intimitě tématu občas náročné (ibid). Podstatné a místy problematické pak bylo udržení samotného předmětu výzkumu jako „třetí stranu rozhovoru“ a uvědomění si, že z pohledu informátora je touto třetí stranou spíše jeho život, na který tímto způsobem nejspíš nikdy předtím nepohlížel (Kaufmann, 2010: 63). V tomto ohledu mi velmi pomohla připravená struktura rámcových otázek, které udržovaly záměr rozhovoru a byly zároveň zdrojem podnětů i určité jistoty pro obě strany.

Intimní povahu tématu, a tím výraznější etickou odpovědnost jsem brala v potaz ve všech ohledech výzkumu. Ochrana mých informátorů byla tak na prvním místě a k pocitu důvěry mi také pomohl fakt, že mohu společně s informátory reflektovat své vlastní zkušenosti. Po formální stránce etiky jsem připravila informovaný souhlas vysvětlující podmínky a můj výzkumný záměr a anonymizovala jsem jména těch, kteří o to žádali. Zároveň ve výzkumu neuvádím žádné detailní informace, které by informátory spojovaly

¹ V originálním znění jsou Csordasovi kategorie nazvané „intuition, imagination, perception and sensation“ (Csordas, 1993: 147)

k jejich osobě. Na etiku mé práce jsem dbala také během terénního výzkumu na kurzu. Podmínkou byl souhlas všech účastníků s tím, že mohu zážitky z kurzu zveřejnit ve své práci bez uvádění jmen konkrétních osob. O možnost účastnit se kurzu s tímto záměrem jsem požádala lektora před samotným přihlášením na kurz. Ten souhlasil a byl mi dodatečně poskytnutý náhled do hotové práce.

Analytická část

V následující kapitole se věnuji stanoveným výzkumným otázkám a prezentuji tak výsledky analýzy šesti rozhovorů a vlastní autobiografické zkušenosti, převážně z uskutečněného terénního výzkumu. Po krátkém představení výzkumného pole a informátorů se věnuji analýze somatických způsobů pozornosti vlastních spirituálně sexuální praxi. V druhé části pak zkoumám, jak se proměňuje intencionalita praktikujících jedinců v jednotlivých oblastech života, které z rozhovorů vyvstávají jako podstatné.

1.7 Spirituální sexualita v České republice

Zájem o spirituální sexualitu v Čechách vzrostl zejména od 90. let 20. století, kdy se v Čechách otevřel prostor pro zahraniční praktiky a myšlenky. Hnutí New Age, které v té době bylo v západních zemích na vzestupu, se projevilo i v Čechách, a „holistická scéna“, jak ji pojmenovává Heelas, se začala rozrůstat z hlediska poptávky i nabídky informací a možností vyzkoušet si různé praktiky na vlastní kůži (Heelas & Woodhead, 2005).

Dnes se českým zájemcům nabízí řada různých místních i zahraničních lektorů, kteří v mnohém sdílí stejné přístupy nebo zakládají vlastní školy a programy. Většina škol je zakotvena převážně ve východních tradicích, z nichž dominantní je tantrismus a taoismus. Často je praxe doplněná o různé šamanské praktiky nebo severoamerickou školu Qoudoushka. Většinou se však nedodržují striktní školy a jedná se tak o poměrně liberální pole v tom, jak každý koncipuje svůj přístup, kombinuje zdroje a s nimi spojené ideologické rámce a techniky učení.

1.8 Představení informátorů

V této podkapitole krátce představuji příběhy mých informátorů, kteří mi poskytli rozhovor. Někteří informátoři jsou uvedeni pod pseudonymem. Vedle základních faktů také stručně popisují, jak a proč se jednotliví jedinci dostali ke spirituální sexualitě a jakému dalšímu osobnímu rozvoji se věnují.

Radka (Rád'a) je dvaceti pětiletá vystudovaná zdravotní sestra a podnikatelka z Liberce. V době rozhovoru byla nezaměstnaná a začínala s podnikáním. Před zhruba dvěma lety po náročném rozchodu započala svůj aktivní seberozvoj účastí na osobně rozvojové přednášce, kde se seznámila s Jakubem. Pozdější konflikt v jejich vztahu je oba dovedl na víkendový retreat pro páry, po kterém se rozhodli společně věnovat tantře. Od úvodního kurzu Umění milování, kde jsme se s Radkou a Kubou potkali, pokračovali společně v této sérii kurzů. Během této doby absolvovala Radka také ženské kruhy a jiné kurzy rozvoje sama i s Jakubem. „*Cítila jsem, že tu ženskou sílu v sobě potřebuju najít, rozkvést a k tomu mě [Jakub] trochu tlačil v ní být.*“ S Kubou žijí společně v Praze a oba podnikají.

Jakub je jednatřicetiletý muž z Prahy, v době rozhovoru pracující jako teamový manažer v IT společnosti a začínající podnikatel. Osobnímu rozvoji se začal věnovat zhruba před třemi lety skrze osobní a vztahový koučink, se záměrem najít jasnější směr v životě a zlepšit svůj intimní život. Na přednášce se seznámil s Radkou, se kterou již dva roky žije v Praze. Snaha upevnit jejich vztah je dovedla na několikadenní kurz pro páry, po kterém se rozhodli pokračovat v rozvoji skrze spirituální sexualitu. Kurzy a principy tantry ho nejprve zaujaly tím, jak „*spojují ženskéj i ten mužskej princip. Takže mě to lákalo, zároveň jsem to viděl jako dobrou pomůcku v tom vztahu nějak pracovat... Pro mě to byla cesta do úplně jiný sexuality.*“

Petra je čtyřiceti pětiletá podnikatelka žijící v Praze, je rozvedená a má dva syny ve věku osmnácti a dvaceti let. Zájem o tělesnost měla už od malička, rozvoji tohoto zájmu se však začala věnovat až po rozvodu, tedy po dvaceti letech manželství. Kvůli léčbě nemoci se před třemi lety vydala na Srí Lanku, kde se seznámila i se spirituální sexualitou, které se z velkého zájmu začala věnovat i v Čechách prostřednictvím kurzy a vlastní praxe. „*Já jsem pak odlítala s pocitem, že jsem poznala to, co jsem vždycky chtěla poznat.*“ Je svobodná, stále podniká a díky své praxi působí občas jako dobrovolná asistentka na tantrických kurzech.

Markéta je čtyřiceti tříletá žena z Prahy, podniká v oblasti firemního koučování, je svobodná a má jednu dceru. K rozvoji skrze spirituální sexualitu ji před třemi lety dovedla *„touha po přijetí vlastního těla. Věděla jsem, že s tím nejsem úplně v pohodě, a tak jsem hledala cesty jak.“* Přes svou známou, sexuoložku, jí byl doporučen několikadenní výcvik u předních lektorů v Čechách. Kurz pro ni byl transformující a rozhodla se praxi věnovat dál skrze různé výcviky zaměřené ne sexuální i spirituální rozvoj. Prvotní kurz byl pro Markétu počátkem *„velmi náročné transformační cesty, která jde velmi do hloubky. Skrze to tělo to jde všechno ven a jde to velmi rychle a je to velmi bouřlivý často.“* Po letech praxe absolvovala také výcvik na certifikovaného terapeuta, díky kterému asistuje na vybraných kurzech i občas pomáhá svým blízkým na stejné cestě.

Renata je padesáti tříletá žena žijící v Praze se svým manželem. Má dva syny. Je vystudovaný ekonom, od narození svých dětí se však věnuje rodině. Jeden čas pracovala příležitostně jako masér a kraniosakrální terapeut. Dnes si dodělává další terapeutický výcvik. Od svých dvaceti let se začala věnovat svému spirituálnímu rozvoji zejména skrze meditace, taoistická cvičení, poutnické cesty a různé šamanské praktiky. *„Nejdřív jakoby o tom přemýšlíš, představuješ si to v tom těle, a pak to cejtíš, že ti teče ten proud energie v těle a pak jsem se dozvěděla o tantrě.“* Renata začínala kurzem tantra-jógy pro ženy v Čechách známé jako Mohenžodáro. Po letech osobní praxe se rozhodla nabídnout svému manželovi, aby se k ní přidal. Spirituálně sexuálnímu rozvoji se tak začali věnovat společně s partnerem a od té doby dohromady absolvovali řadu domácích i zahraničních výcviků zaměřených například na tantrické a taoistické energetické cvičení. *„Je to fakt taková hrozná úleva a takový otevření toho vztahu, že tě zajímá ten druhý tak, jak opravdu je a ne tak, jak ho chceš mít,“* uvádí Renata jako příklad toho, co praxe vnesla do jejího manželství.

Klára je sedmadvacetiletá masérka tantrických masáží. Je bývalá studentka biologie. V osmnácti letech začala během studia pracovat jako masérka a práce se jí líbila natolik, že časem studia zanechala. Postupně se začala věnovat tantrickým masážím a dlouho trvalo, než našla studio, které by jí svým přístupem k masážím vyhovovalo. *„Tam jsem si udělala nový kurz, přeúčila jsem se a byla jsem z toho totálně nadšená, protože jsem i sama na sobě poprvý cejtíla, že když mi někdo dělá energetickou masáž, že se fakt se mnou něco děje. Tak jsem si říkala, wow, tohle prostě musím umět.“* Osobní rozvoj považuje za součást své osobnosti a její práce ji představila spoustu nových způsobů, jak se rozvíjet.

1.9 Specifické způsoby pozornosti

V této kapitole se věnuji analýze spirituálně sexuální praxe jako somatického způsobu pozornosti. Skrze tematickou analýzu rozhovorů a zažitých zkušeností z terénu jsem identifikovala pět kategorií pro zkoumání tělesných způsobů pozornosti ve spirituálně sexuální praxi. Pro účel smysluplné analýzy jsou kategorie určitou redukcí toho, jak lidé rozumí a zažívají svou praxi. Ve výsledku se však spíše jedná o „fluidní analytické kategorie,“ jak je nazývá Csordas, které ze sebe vzájemně vychází, navazují na sebe a utvářejí komplexní celek (Csordas, 1993: 146). Csordasovi kategorie neboli dimenze tělesných způsobů pozornosti, které rámuji mou analýzu, doplňuji o jednu vlastní, kterou nazývám Životní energie.

1.9.1 Životní energie

Kategorii Životní energie jsem se rozhodla dát samostatný prostor. V mnou zkoumaném terénu je právě životní energie ustanovována jako určitá esence spirituálně sexuálního prožitku prostupující ostatní kategorie. Jak již bylo zmíněno v teoretickém úvodu, nejen v tantrické praxi je sexualita považována za hlavní zdroj naší životní energie, jejíž využití je úměrné tomu, jak zacházíme se svou sexualitou a tělem (Lysbeth, 2004: 103).

Během kurzu, který jsem absolvovala, vedly v podstatě všechny cvičení k postupné aktivaci, vnímání a využití této energie, a to především skrze tři nástroje, pohyb, dech a zvuk. Každý den začínal hromadným, neřízeným tancem a celý program byl prokládán krátkými pohybovými cvičeními, které umožňují „*pomalou se napojit více na své tělo a na přítomnost, uvolnit stres a myšlenky a rozproudit svou energii*“ (lektor, říjen, 2018, terénní poznámky). Vedle protahování, pohybování částmi těla a hlubokého prodýchání jsou časté techniky ‚vedení‘ energie, kde je s energií zacházeno jako s éterickou hmotou, kterou lze vzít do rukou a posouvat ji, jak potřebujeme. Ačkoliv neviditelná, z reflexí účastníků i mé vlastní zkušenosti je rozpohybovaná energie cítit poměrně rychle, jako by se tělo stávalo skutečně živější, a to i když člověk usedá v klidu.

Ačkoliv se na kurzu do značné míry čerpá z ideologie tantry, Qoudoushky a šamanských praktik k přiblížení učených konceptů, podstata této životní energie není určována jednou konkrétní kosmologií a spíše je stanovena jedinci podle vlastních zkušeností a preferencí. Na základní úrovni je obecně přijímána jako míra pozitivního i

negativního nabití, které člověk cítí skrze své tělo, ze sebe i z okolí. Toto pojetí vyplývá například z příběhu Petry, pro níž se po mnoha letech stala pozornost vlastnímu tělu nově objevenou potřebou, která dlouho zůstala nenaplněna:

„Čtyřicet let z toho těla беру a nedávám mu nic zpátky. Takže tohleto by pro mě bylo krásný, tomu tělu už do konce života jenom dávat. Dávat tady přes to, protože jsem to zažila, tomu věřím a že skrz tu tantru můžu mému tělu dávat. Ale když budeme brát, tak v šedesáti jsme trosky.“ (Petra)

Hlubší rozměr chápání této energie je pak individuální i tím, jak zůstává spíše v tichém prožitku jedince. Během kurzu se účastníci nevyjadřovali o spirituálních prožitcích nebo nepoužívali konkrétní jazyk definující životní energii nebo je samé jako součást konkrétní kosmologie. Popisy tak spíše odrážejí konkrétní pocity a vjemy, například, že *„cítím, jakoby moje buňky vibrovaly,“* nebo *„mám pocit, že vnímám každou změnu ve svém těle,“* (říjen, 2018, terénní poznámky). V rozhovorech používají někteří jedinci existující kosmologie, ale spíše je kombinují, například tantrismus a taoismus, a používají je k vystižení konkrétní myšlenky nebo prožitku:

„Já si myslím, že je to právě to spojení, se sebou i s tím druhým, a nakonec spojení vlastně se vším. Fakticky začneš vidět, jak se říká Šakti, Šiva, že ta mužská i ženská energie jsou jakoby posvátný, a to spojení je tak jako božský.“ (Renata)

Co skoro všechny výpovědi spojuje je však pocit jednoty, který skrze zcitlivění k energii jedinci zažívají a z významňují jako posunutí svého bytí za hranice tělesné schránky:

„...spojila jsem se s tím prostorem v té tmě. Zjistila jsem, že já nejsem jenom tohleto v té schránce, ale já jsem prostě okolo mě spousta energie, a to mě teďko strašně moc vyživuje tou mojí energií.“ (Petra)

Tento pocit přirovnává Radka použitím přírodní metafory, které jsou také časté v popisech vnímání této životní energie:

„Já jsem viděla video lesa, kde máš les a každej strom v něm a pak máš kořeny. A ty kořeny se třeba vůbec nedotýkaj, ale existuje mezi nima taková strašně velká komunikační síť pod tou zemí a strom, kterej umírá je schopnej rozeslat tu energii a to svoje, z čeho on bral tu energii, do stromů okolo sebe a tím pádem oni se zvednou a neumíraj. Tak něco takovýho jakoby funguje tady, že prostě když si sama v sobě něco vyřešíš a tím pádem pustíš tu energii, kterou si měla zadržovanou, tak se ti prostě otevře něco dalšího.“

(Radka)

V případě Jakuba se například žádná taková zkušenost, která by ho přesvědčila, zatím neobjevila a jeho vnímání energie tak zůstává spíš na úrovni přímého prožitku:

„Z té energetický hladiny, o který tady hodně mluvila Ráďa, tak to jakoby pro mě je takový těžko uchopitelný. Jako nevím, jestli se někdy dokážu dostat tak “nízko,” když to tak řeknu, abych mohl vnímat ty energie a tyhle věci.“ (Kuba)

Vnímání životní energie je tak ve spirituálně sexuální praxi příkladem „vtěleného vědění,“ které se stává nebo nestává součástí přesvědčení jedince skrze žitou zkušenost (Csordas, 1993: 147). Chápání spirituálního rozměru v sexu i mimo něj tak, jak jej zdůrazňují například tradiční proudy této praxe, bylo v případě praktikujících výraznější především u starších praktikantů, kteří mají za sebou delší a hlubší praxi s tělesnými technikami, včetně zážitků z jiných kultur, jako má například Petra ze svého pobytu na Srí Lance. Obecně však životní energie reprezentuje jistou podstatu či látku, kterou se skrze praxi jedinci učí vnímat a následně ji ustanovují jako takovou tím, jak ji vnímají.

1.9.2 Intuice

Důrazem na intenzivní práci skrze tělo ve spirituálně sexuálním rozvoji se tělo stává bohatým nástrojem pro prohloubení intuitivního vnímání. Praktikanti se převážně učí, jak postupně porozumět ‚tichému‘ jazyku vlastních i cizích těl. Ačkoliv je například v tantře velmi důležitá verbální komunikace, tedy vyjádření vlastních potřeb, pocitů a osobních hranic, jsou praktikující spíše vedeni ke zcitlivění se ke smyslům a pocitům jako nositelům hlubší pravdy. Tělo je tak svým způsobem chápáno jako vždy upřímné a jako nástroj k setkání se se svou pravdou i pravdou druhých:

„A je to takový ohromný propojení, hlavně na začátku to bylo hodně intenzivní, často jsme jenom brečeli dojetím, jak můžeš být s tím člověkem spojenej.“ (Renata)

Způsob napojení na tuto intuici probíhá podobně jako u vipassana meditací pobytím v ‚nevyslovené‘ části našeho já skrze ztišení, oproti meditaci však probíhá vnímání těla v pohybu a v interakci s druhými (Pagis, 2010). Během kurzu jsou například účastníci často vybízeni k tomu *„nebýt v hlavě,“* podpořeni pokynem *„popiš, jak to cítíš,“* při sdílení prožitku nebo reflexi aktivit (říjen, 2018, terénní poznámky). Při pozorování samotného lektora vidím, jak sám nepatrně, ale nepřetržitě používá své tělo jako nástroj ke zvědomení toho, co slyší a co chce opravdu říct. Zejména v sedě při sdílení v kruhu neustále jemně pohybuje svým tělem, naslouchá a z této pozice pak reaguje. Občas před promluvením zavírá oči a využívá tichých pauz, pracuje s dechem, a poté promlouvá. Skrze pohyb tak probíhá neustálé uvědomování směrem dovnitř, vnímání reakcí vlastního těla a následně vyjadřování po tiché komunikaci s tělem.

V případě mých informantů byla tato stejná metoda tělesné reflexe používána, především k rozvinutí vlastní intuice jako nástroj k větší autenticitě:

„Jak najednou cítím, kdo jsem já a mám to spojení sama se sebou, tak člověk nachází ty odpovědi opravdu sám v sobě. Jak to říct – když cítím něco, že nějak je, tak pro mě je to prostě ta nejvyšší pravda... To, co se děje venku, se hodně člověka přestává týkat a ten svět se odehrává hodně uvnitř a jednou když k něčemu potřebuju zaujmout postoj, tak se zeptám svého těla, jak to cejtím a přes to často prostě nejede vlak, tak to prostě je. Když mě třeba bude bolet břicho, tak tam nemám jít a když mě to zavře u srdce tak tam mám jít. Spíš je to o tom, že v tom těle to ucítím tu odpověď... je to těžké popsat slovy jak přesně.“ (Markéta)

Významnost prožitku a neverbální komunikace v intimním vztahu pak reflektuje například Radka, která říká, že pro ni *„je ve výsledku víc důležitá fyzická komunikace než tohleto [mluvení], protože si můžem říct spoustu věcí, ale fakt jako pokud to neprocítíš a neprožiješ, tak jim stejně pořádně hluboko neporozumíš. Takže komunikace je důležitá, ale není to úplně... Bez toho prožitku to není ono.“* (Rád'a).

Je pak zajímavé, jak jedinci reflektují tuto schopnost „smyslové intuice,“ jak ji nazývá Csordas, kulturně (Csordas, 1993: 147). Například ve vztahu ke svému osobnímu rozvoji Petra vzpomíná na setkání s léčitelem na Srí Lance, kde poté započala svou zkušenost s tantrou:

„Jenom jsme se na sebe dívali a opravdu poprvé v životě mě někdo pohladil na duši“

(Petra)

Důraz v tantře na „intuici jako vtělené vědění,“ jak ji pojmenovává Csordas, je tak určitým bodem přechodu našeho habitusu z hlediska toho, jak chápeme komunikaci v západní, potažmo české společnosti (Csordas, 1993: 147).

1.9.3 Imaginace

Představivost utváří významnou součást tělesných způsobů pozornosti spirituálně sexuální praxe. V analýze věnuji více pozornost „fyzickým obrazům,“ skrze zapojení smyslů, jak navrhuje Csordas, a tedy vnímání imaginace jako součást tělesné produkce (Csordas, 1993: 148). Z terénu i výpovědí informátorů se především ukázalo, jak může imaginace prohloubit prožitek a sloužit jako nástroj nejen k probuzení životní energie, ale i k vnitřní proměně, léčení a hlubokého osobního rozvoji.

V interakci s tělem vlastním i jiným zapojují praktikující svou představivost jako způsob, jak věnovat více pozornosti prožitku a tím ho prohloubit, často dohromady s jinou tělesnou pozorností jako je například na dech nebo okolní vjemy jako je hudba nebo vůně. Petra uvádí takový příklad při odpovědi na otázku, co pro ni znamená vědomý dotek:

*„Mám vždycky zavřené oči a musím si to rozdejchat, nadejchat. A já pak nevnímám moje ruce, moje prsty, že jsou tady, ale prostě nějak cítím, že dávám rukama tu energii...jsem na nějaký louce a tam jsou kytky a teď na tý louce je nějaký kamínek, ten dám pryč...
Hodněkrát si tam představuju tu louku, že je krásně rozkvetlá... Já se do toho nějak dostanu, i podle hudby, kterou si tam dám.“ (Petra)*

Představivost byla zásadní v tělesné praxi na kurzu, opakovaně využívána jako způsob, jak dodat zdánlivě bezvýznamnému tělesnému pohybu živý význam. V tomto ohledu byly hojně používané různé šamanské techniky, jako je například vedení energie jako ‚vodopád‘. Ten je ztělesněn tak, že je při nádechu rukama nabírána ‚voda‘ neboli energie u chodidel a pomalu vedena po těle nahoru k hlavě, kde je pak pouštěna a stéká při výdechu po těle dolů. Cyklus se tak opakuje a po chvíli vytváří pocit určitého transu, kdy se mentální obraz stává reálným pocitem proudění vodopádu skrze vlastní tělo. Podobné metafory živlů jsou používány při práci s dynamikou intimního dotyku, kde se ohnivý, větrný a zemitý dotek stávají zcela jedinečnými způsoby tělesného kontaktu, každý se svým vlastním projevem a efektem na citění těla dotýkaného.

Imaginace se také ve spirituálně sexuální praxi stává terapeutickým nástrojem a způsobem, jak zvýznamňovat a překonávat to, co se v nás děje. Jedním z takových cvičení bylo například snímání vrstev společenských ‚masek,‘ které si neseme. Aktivita má sloužit

k uvědomění si našich společenských rolí, těch, které máme rádi, i těch, které nás tíží, a pustit je, abychom se dostali více ke své podstatě jako člověka bez těchto tváří. „*Jsem učitel,*“ dává lektor příklad a dlaněmi z obličeje stahuje pomyslnou masku. „*Jsem hodnej kluk,*“ dává další příklad a všichni následují podle svých masek, někdo vyhlašuje masku nahlas a všichni je snímají (říjen, 2018, terénní poznámky). Proces těchto aktivit je poněkud svižný, dynamický a nevytváří se žádné rituální prostředí pro jejich vykonání. Jelikož se jedná o úvodní kurz, připomínají cvičení spíše osobnostních hry na táboře, kde si zkusíme na chvíli něco nového, hledíme na chvíli trochu více do sebe, do vlastního prožitku a sledujeme, co to s námi dělá. Jak později vysvětluje lektor, cvičení slouží k osvojení metod, které následně můžeme uplatnit ve vztahu a intimním styku.

Podobné metafory jsou zmiňovány v rozhovorech, kde jedinci mluví o maskách a brnění, které nosíme a o práci s vlastní sexualitou jako té „*nejpřímější cestě,*“ (Markéta), jak se jich zbavovat:

A díky tomu, že jsme zranění, tak se samozřejmě začneme obrňovat, tak si kolem sebe vytvoříme takový ten krunyř, tu krustu, čímž se jakoby odpojíme sami od sebe. Je najednou obtížný nás zranit díky tomuto brnění a tomu, že se tváříme jako někdo jinej...I ta spirituální sexualita je určitou cestou, pro mě, jak jakoby sundat tyhle brnění a nacházet hlubší spojení sama se sebou a jak vlastně začít konečně prožívat tu vnitřní radost ze sebe.“ (Markéta)

O konceptu masek a odstranění skrze praxi mluví také Renata:

„A pak když se potkáš s tím druhým, tak zjistíš, že nám vlastně všem jde o to samý, že všichni chceme být vlastně v té jednotě, v té lásce, harmonii, že nám vlastně jde o totéž. Akorát ty různé zranění, ty masky, nás jako oddělujou, od sebe vzájemně a na tý tantrě zjistíš, že vlastně nic takového neexistuje, že je to iluze.“ (Renata)

Manifestací skrze tělo a smysly se imaginace ve spirituálně sexuální praxi stává způsobem, jak lépe prožít, překonat a integrovat prožitek nebo proces, který se v nás odehrává. Jak z terénu, tak z výpovědí praktikujících vyplývá, že zásadní součástí této praxe je právě opakované odstraňování nahromaděných vrstev, které je chápáno jako proces odhalení ‚pravdivého jádra‘ nás samých i našich interakcí a vztahů, v čemž napomáhá právě zapojení představivosti do našeho konání.

1.9.4 Smysly

Smysly jsou častými nositeli kulturních významů, které mohou být utvářeny a ustanoveny naší žitou zkušeností (Csordas, 1993: 148). Jako prvotní seznámení na kurzu s tantrou uvedl lektor, že se jedná o praxi, která se „*nebojí těla a sexuality*“ a je „*procesem k lepšímu prožití...zcitlivování těla*“ (lektor, říjen, 2018, terénní poznámky). Smyslová zkušenost je tak v této praxi nejvíce vítána a vybízí k vnímání toho, co v tuto chvíli je, neboť „*každý se pořád měníme, i v tom, co cítíme*“ (ibid). Jsou tak aktivně zapojovány všechny ostatní smysly, prožitek je cílem sám pro sebe a nejméně jsou podporovány vizuální vjemy. Skrze přesunutí delší, intenzivní pozornosti do svých smyslů, v kombinaci s dechem, poznávají praktikující často velmi novou smyslovou zkušenost, která mnohdy vede k samotnému přehodnocení toho, co vůbec sex je, jaký má účel a jak skrze něj vnímáme potěšení.

Často mými informátory zvané jako ‚tantrický prožitek,‘ podoba sexu skrze spirituálně sexuální praxi je od běžného sexu popisována právě skrze rozměr, délku a intenzitu smyslového vnímání. Po osvojení série metod, jak smysly a energii obou partnerů probouzet a cítit mimo styk, byly na kurzu představeny tantrické pozice, jak se sexuální energií pracovat v páru během styku. Pozice, ve kterých pár má zůstat i 45 minut, byly ukázány a účastníci dostali za úkol je v soukromí domova vyzkoušet a druhý den reflektovat. Pokud prý dojde k ‚běžnému sexu,‘ je to zcela v pořádku, lektor však zdůrazňuje, že pointou je „*zkusit si společně být v propojení a takto zůstat a vnímat, co to s vámi a s vaším tělem dělá,*“ (lektor, říjen, 2018, terénní poznámky). V reflexi tohoto cvičení druhý den si často účastníci chválili tento nový prožitek, ale zároveň vyjadřovali, jak je pro ně náročné náhlé přenastavení toho, jak jsou zvyklí používat své tělo při sexu. Reakce na toto přeučení svého habitu byly různé. Často popisovali, že „*se nudili,*“ „*bylo to nepohodlné,*“ „*cítil jsem pnutí,*“ „*nevěděla, co dělat dál,*“ někteří cvičení „*nevydrželi*“ a pokračovali rovnou v ‚běžném‘ styku (říjen, 2018, terénní poznámky). Jednotlivé popisy této první zkušenosti tak byly samy o sobě určitým odkazem toho, jak jsme zvyklí přistupovat v sexu a co se děje, když jsem například nuceni zpomalit a zcela změnit jeho význam.

Skrze práci s dechem, zpomalení nebo setrvání v dlouhém propojení je tak dosahováno prožitku často popisovaného jako celotělový orgasmus, projevující se jako „*vibrace a chvění,*“ (Petra) nebo klepání, které přechází až do ztráty smyslů a změněného

stavu vědomí. Z hlediska tělesného prožitku Jakub reflektuje, že skrze svou tantrickou praxi poznal prožitky, „*který pro mě byly do té doby schovaný a vůbec nic takovýho nebylo možný a za mě to je ta Alfa a Omega toho sexu. Lepší než samotná ta ejakulace, na tom není nic zajímavýho.*“ (Jakub)

Svou zkušenost reflektuje například Klára, která je několik let tantrickou masérkou a ve své praxi se běžně potýká se střetem v očekávání, k čemu masáž má být a jaký prožitek je žádoucí. V souladu s tím, co bylo učeno na kurzu, Klára líčí, že se jedná o dlouhou, pomalou masáž s plnou pozorností věnovanou celému tělu a v poslední části pak dlouhá masáž intimních partií, která však dle tantrických principů nemá za cíl vyvrcholení v podobě ejakulace, ale spíše „*rozproudění sexuální energie po celém těle*“ (Klára). Ve většině případů je však ‚klasické‘ vyvrcholení ze strany klienta očekávané, někdy přichází zcela spontánně:

„*Ale musím říct, že ze svoji praxe masáží vím, že je to tak půl na půl. Půlka je taková ta erotika, kdy se ten chlap chce uvolnit, ulevit, ale moc nerespektuje to, co ty mu říkáš. Já se to snažím fakt ukázat, protože si myslím, že je to fakt škoda. A druhá půlka je super. Ty lidi se fakt chtějí něco naučit, i ženy, ty určitě. Ale I chlapi, ty často přijdou a prostě nevědí, ale za to nemůžou. Spíš to nepoznali a potřebujou do toho dokopnout a pak si řeknou, wow, že to je něco jinýho.*“ (Klára)

Petra reflektuje podobnou zkušenost jako masérka i asistentka na tantrických kurzech, kde je oddalování nebo zamezení orgasmu intimního styku často problematickým tématem:

„*Měla jsem pár lidí z toho kurzu, co chtěli, abych je masírovala. Tak jsem jim dala masáž, nechala si normálně zaplatit. Ale na závěr – měla jsem asi tři – a vždycky chtěli, ať jim to nakonec udělám. To jsem odmítla, a oni, “ne tak přece tantrická masáž, to je sexuální energie, tak je to prostě s vyvrcholením.” Tak říkám, tak jdi do koupelny a udělej si to sám.*“ (Petra)

Ve styku dvou partnerů jsou ve spirituálně sexuální praxi smysly používány i k prohloubení jejich spojení za hranice smyslového vnímání. Jedním z příkladů je práce s dechem učená i na kurzu, kde si partneři v intimním i běžném styku spolu předávají svůj dech přímo ústy nebo jen zaposloucháním se do něj například při objetí. Lektor dále popisuje princip dechu v tantře, kde mužský partner má následovat dech ženy. Vysvětluje koncept jako křivku, po které se nahoru a dolů pohybuje dech ženy a v těsném závěsu za ním jde dech muže. Tímto se má pár sladit a napojit na sebe. Tento způsob zvýznamnění smyslového

prožitku připomíná příklad uváděný Csordasem ze Siddha medicínské praxe z jižní Asie. V konečném stádiu procesu sladí lékař svůj tep s pacientem a teprve tehdy lze uvážit, že doopravdy zná jeho problém (Csordas, 1993: 144). Podobně je tak v tantře konkrétní způsob smyslového prožitku využíván k tomu, aby se intersubjektivní zkušenost stala autentickou, propojenou, často i léčivou. Tento nevyslovený, tichý prostor, vyžaduje ‚naladění‘ a to právě v této praxi skrze vědomou pozornost smyslům. Tomuto klíčovému aspekt vědomí ve spirituálně sexuální praxi se věnuji v další kapitole.

1.9.5 Vědomé vnímání

Slovo vědomé často ve spojení *vědomí dotek* nebo *vědomé milování* samo o sobě vystihuje způsob, jak je pozornost směřována ve spirituálně sexuální praxi. V souladu s tantrickým pojetím veškeré hmoty a ne-hmoty jako ze své podstaty vědomé, je schopnost být vědomý v přítomném okamžiku stěžejní (Lysbeth, 2004: 101). Schopnost být a jít s přítomným okamžikem se u praktikantů projevuje zároveň jako odklon od orientace na výkon a cíl i v sexu.

Během kurzu Umění milování byl dotek, nazýván jako „*vědomý*“, předváděn na příkladu využití různých typů doteku podle přírodních živlů, jak už bylo zmíněno v kapitole Imaginace. Dotek země je tak velmi odlišný od doteku ohně nebo doteku větru. Představují dynamiku doteku, který je diverzifikovaný tak, „*aby byl pro přijímajícího člověka příjemný*“ (lektorka, říjen, 2018, terénní poznámky). Do doteku se pak prý má vědomě a aktivně zapojit ten, kdo dotyk dává, a to svou přítomností, ukotvenou v hlubokém dechu. V následující aktivitě jsme v páru s partnerem zkoušeli různé typy doteku (jeden leží, druhý klečí a dotýká se) tak, jak nám byly ukázány. Vědomé milování představovalo podobné principy, zejména pak schopnost zpomalit, často i zcela zastavit a jen vnímat přítomnou chvíli, viz techniky zmiňované v předešlé kapitole.

„Je v podstatě jedno, kam se člověk dotýká. Já jsem třeba zažila nádherný až extatický doteky, kdy mě ten člověk se dotýkal jen od krku nahoru a podle mě tu hodně rozhoduje úroveň vědomí toho, který dotek poskytuje.“ (Markéta)

Při odpovědi na otázku, jak praktikanti chápou a prožívají vědomý dotek a vědomé milování mluví především o plné pozornosti věnované celkovému prožitku, připomínající až formu meditace v přítomném okamžiku:

„A je to právě o tom, že tam nemusí být nějaký cíl, že by to mělo bejt nějak, nějak vypadat... a vlastně všechno je v pořádku. Že se nesnažíš o tu představu, a teď ten sex musí být takovej. Ne, prostě je takovej, jakovej zrovna je. A to je na tom to krásný, že pak jste spolu tak, jak to je teď. A to je to samý tady [v běžném životě].“ (Renata)

Směřováním pozornosti do přítomného okamžiku je vědomé vnímání také zažíváno jako změna hodnot, například odklon od důrazu na výkon, dokonalost, cíl nebo výsledky, v oblasti intimity i mimo ni. Jakub například reflektuje, jak se skrze tantru odnaučuje přístup k sexu zaměřený na vizualitu a výkon jako důsledek sledování pornografických filmů:

„Já třeba s pornem... řeknu to na rovinu, onanoval jsem u porna víc než deset let svého života, vcelku pravidelně a ve mně to vybuodovalo jenom ten návyk – teď už je to teda lepší, po těch všech tantrickéj věcech se to výrazně zlepšuje – ale třeba ze začátku toho vztahu jsem měl problém s předčasnou ejakulací. Ono je to na jednu stranu hrozně těžký, jo. Člověk, aby si tu sexualitu užil, aby objevil to, co v tý sexualitě opravdu je, tak je potřeba se úplně uvolnit...A teď ten partnerskej retreat byla zkušenost s pomalým sexem, pomalým zasouváním. Ne takovým tím sexem, kde se musí hned něco dít. Byla to úplně jiná zkušenost a pro mě úplně první zkušenost s něčím takovým.“ (Jakub)

Z ženské perspektivy pak například Klára popisuje, jak jí přijímání tantrických masáží naučilo dovolit si přijímat pozornost při sexu a být tak někdy „sobecká“:

„A když jsem měla tu masáž poprvý, tak ze začátku jsem měla trochu problém v hlavě s tím, ,tyjo, teď já jen přijímám a nic nedávám zpátky, ‘... Prostě zavřít oči a prostě se ponořit sama do sebe. Že teď je to čas pro mě, fakt se myslím na mě, a to je skvělý, až trochu nepříjemný ze začátku. Naučit se být trochu sobec, myslet na sebe. A vlastně tehdy vím, že jsem měla první orgasmus s mužem, tedy při masáži samozřejmě.“ (Klára)

Vědomé bytí ve spirituálně sexuální praxi je aktivováno skrze různé techniky, ty však obecně vedou člověka ke skutečně žité zkušenosti a úzkému propojení těla a mysli, jak terénní praxe a rozhovory s praktikanty napovídají. Ze všech výpovědí vyplývá, že tento způsob žití a přístupu k sexu musí být opakovanou praxí osvojován, hlavně kvůli tomu, že v mnoha směrech není v souladu s jejich habitem a hodnotami prosazovanými v moderní, české společnosti.

1.10 Intencionalita

Po rozkrytí dimenzí tělesných způsobů pozornosti ve spirituálně sexuální praxi, v této kapitole obracím pozornost k důsledkům, tedy tomu, jak se jedinci díky své praxi jinak vztahují k životu, k tělu a sobě samým. Proměny zažívané praktikanty jsou mnohé a různé, v této práci se však zaměřuji na ty, které se nejvíce týkají tělesnosti. Tyto kategorie rozdělují a pojmenovávám Vztah k sobě, Vztah k druhému a Společnost a osvěta.

1.10.1 Vztah k sobě

V důsledku svého spirituálně sexuální rozvoje zaznamenávají praktikanti pozitivní proměny ve vztahu ke své tělesnosti, které zlepšují a obohacují jejich život. Popisují, že jsou vůči svému tělu daleko méně kritičtí a přijímají jej takové, jaké je. Masérka Klára například líčí, že si začala:

„...vážit svého těla, a to skrze tu tantru. Určitě mě to změnilo i v tom, že se nestydím za svoji nahotu. To je hrozně hezký a uvolňující vidět, že máš dvě nahý těla a nikdo neřeší, kde máš špiček.“ (Klára)

Ačkoliv kurz, který jsem absolvovala, byl zaměřený na ‚umění milování‘, tedy párovou práci, jednotlivé aktivity vedly účastníky k uctívání vlastního těla stejně tak jako těla druhého. „Cítím to tak, že neustálým obracením pozornosti k tomu, co cítíme je člověk veden k tomu, aby začal vědomě naslouchat svému tělu. Tím se najednou začíná ztišovat ten silný hlas myšlenek a slov, které zabírají většinu mojí pozornosti“ (říjen, 2018, terénní poznámky). Ustanovením vlastního těla jako moudrého a komunikujícího se k němu praktikanti náležitě vztahují a vnímají jej často novým, láskyplnějším pohledem. Markéta, která se na spirituálně sexuální praxi vydala právě za účelem většího přijetí vlastního těla zaznamenala proměny i v drobném, každodenním jednání:

„Že člověk vlastně tu sexualitu prožívá i sám se sebou i v drobných věcech, že se třeba na sebe jinak dívá i do zrcadla, protože to tělo vnímá a přijímá jinak.“ (Markéta)

Pozitivní vztah ženských praktikantek k vlastnímu tělu se pak často projevuje jako chuť pečovat o svůj vzhled a tím uctívat své tělo a svou ženskost. V případě Radky se reálná proměna odehrála až skrze zažitou zkušenost na ženských kruzích a rituálech zaměřených na práci s ženskou sexualitou:

„Pro mě asi bylo nejhorší naučit se oblíkat, aby mi to slušelo. Takže to odstartoval Kuba, kterej mě do toho začal tlačit, když jsem se přistěhovala sem do Prahy, ale to mi nedávalo smysl, a párovej retreat mi řekl, proč by mi to mělo dávat smysl a ty ženské kruhy mi ukázaly, že to opravdu ten smysl má. Tam jsem poprvý cítila, jakou má sílu být ženská. Takže už jsem schopná si vzít silonky, šaty, podpatečky a jít... Začala jsem se líčit, teď jsem si k Vánocům objednala make-up, kterej jsem nikdy v životě před tím nenosila.“ (Radka)

Renata například připisuje tantrické praxi a práci s energií hladký průběh své menopauzy:

„A vlastně ten přechod proběhl úplně tak krásně, žádný návaly, deprese a tak... Třeba jedna žena, která učí na tý bioenergetice, ona nemluví přímo o tantrě, ale ty principy jsou podobný, že se vzbudí energie, která ti běží podél páteře a tak dál. Ona neříká, že to je tantra, ale v podstatě je. A na ní vidíš, jak je furt krásná. Přes sedmdesát a je nádherná. A vlastně si uvědomíš, že zase ty naše lidský strachy jsou to, že ti ta hlava zase jede něco a koukáš na ten venek, a to samozřejmě odchází. Ale o tom to není, je to o tom, co ti běhá uvnitř. (Renata)

Rostoucí sebehodnotu praktikanti popisují nejen ve vztahu k vlastnímu tělu, ale i ke své osobě celkově. Tuto proměnu zaznamenávám u všech jedinců jako prostupující do oblastí života od intimity až po profesní život. Ačkoliv se pracovní život může zdát jako nesouvislý s tělesností či sexualitou, skutečnost, že tak výrazně informanti reflektovali vztah spirituálně sexuálního rozvoje a svého profesního života považují za pozoruhodnou. Nejvíce praktikanti uvádí pocit uvolnění a plynutí v jejich pracovní činnosti v odpovědi na otázku, jak se jejich spirituálně sexuální praxe promítla do jejich práce, cílů a plánů do budoucnosti:

„Dřív jsem byla takovej ten manažer společnosti, kterej se tam snažil věci hodně řídit a manipulovat a teď tomu nechávám takovou flow, jedním s lidma úplně na jiným principu, učím lidi úplně jiný věci a mám pocit, že všechno běží úplně snáz a líp.“ (Markéta)

„Protože tímhle tím, jak se člověk uvolňuje a dostává někam, tak ten běžnej život – když to zase stáhnu k tomu pracovnímu týdnu – tak člověk třeba časem zjistí, že ani nechce ten tejdén bejt v tý práci, kde je jako nasranej, takže hledá cesty, jak to pustit a jak z toho jakoby odejít.“ (Jakub)

1.10.2 Vztah k druhému

V intimních a blízkých vztazích zaznamenávají praktikanti změny podobné těm, které se odehrávají ve vztahu k sobě samým. Větší autenticita u sebe zároveň vede k usilování o více upřímné, hluboké a otevřené vztahy. V mnoha případech tato změna znamená rozvoj a proměnu již existujících vztahů nebo hledání partnera a přátel, se kterými mohou budovat a zažívat hlubší vztahy a prožitky.

Z hlediska vnímání fyzického těla druhých zaznamenávají všichni praktikanti větší důraz na to, jak na ně druzí působí ‚energeticky‘ než to, jak na první pohled vypadají. Dva příklady z mnohých uvádím níže zejména kvůli tomu, jak popisují způsoby, skrze které je toto vnímání těla ustanoveno:

„Přitom třeba fyzicky ten Simon není vůbec hezkej. Já byla vždycky na snědý, velký... A přitom on je fakt ošklivej chlap. Takže já jsem pochopila, že to vůbec nehraje roli. Myslela jsem si, že se mi musí líbit, že na něj budu koukat jako na obrázek, a vůbec. Ze začátku jsme si prostě sedli nějakým tím fluidem, tou energií. Myslím si, že to bylo v něm, tím, co on vyzařuje.“ (Petra)

„...k tomu, jak proměnila tantra moje vnímání jiných lidí... Když jsi s tím člověkem energeticky blíž, na sebe sáhnete nebo spolu začnete cvičit nebo dejchat spolu, tak kolikrát zjistíš, že to najednou vůbec neodpovídá té představě a tomu, jak vypadá. A často někdo, kdo nevypadá zrovna nádherně, tak pak stačí jenom, že se s tím člověkem obejmeš a najednou cejtíš, jak jste spojený spolu, jak je to krásný, jenom to objetí.“ (Renata)

Z mé vlastní zkušenosti na kurzu jsem zaznamenala, jakou v této změně ve vztažení ke druhým může hrát roli intersubjektivní zkušenost. Jednalo se o aktivitu zaměřenou na přijímání a dávání vědomého doteku. Specifické bylo cvičení v tom, že vždy pět lidí poskytovalo celotělovou relaxační masáž (v oblečení) a tím věnovalo svou plnou pozornost jedné osobě. V rolích se všichni účastníci vystřídali. Celá aktivita probíhala v tichosti a všechny skupiny pracovali naráz. Cvičení ve mne i dalších účastnících zanechalo silný dojem právě tím, jak společnou pozorností zvýznamnilo věnování péče a lásky druhému a postupně umožnilo každému oddat se této pozornosti. Podobný vliv sdílené zkušenosti z jiného tantrického kurzu reflektuje například Markéta ve vztahu ke svému tématu přijímání sebe sama a svého těla. Pro ni měl zážitek až léčivé účinky:

„Když si člověk dovolí ukázat, kým je a k jeho obrovskému překvapení ho ty ostatní přijmou, protože se snaží celý život skrývat, kým je a najednou má to přijetí ze všech stran, tak je to úžasně léčivý.“ (Markéta)

Ve svém výzkumu důsledků tělesných způsobů pozornosti ve vipassana meditacích Pagis také zkoumá, jaké proměny vnímají u praktikantů meditací jejich blízcí. Ti poznamenávají, že se často skrze meditační praxi stávají praktikanti uzavřenější, tišší a „méně zábavní“ (Pagis, 2016). Jelikož můj výzkum nezahrnuje výpovědi rodin a blízkých, nemohu přímo porovnat toto zjištění s mnou zkoumaným terénem. Ze samotné terénní praxe a rozhovorů však vidím rozdíl v tom, že zatímco se tělo ve vipassana meditaci stává nehybným polem pro pozorování různých impulzů, ve spirituálně sexuální praxi je skrze vědomou pozornost naopak tělo vedené k projevu navenek a stává se tak živější. Svou zkušenost reflektuje například Renata:

Já si myslím, že o to jde, nechat ty impulzy, jaký jsou, nechat si ten nadhled a pak vlastně máš spoustu možností. Reagovat, nereagovat, rozvádět to dál nebo ne. Kdežto já si myslím, že spousta lidí právě u těch meditací to vůbec nenechá rozvinout. Že má nějaký impulz, tak ho hned potlačí, aby se tam nic nedělo, byl jenom klid a pak třeba skutečně nejsou zábavní, jsou stažení. Ale aby byli uvolněnější, tak ty máš pozorovat a zvědomovat si věci, ale ne je potlačovat. Snažíš se ty věci nechat tak, jak jsou, svojí reakci pozorovat, ale nenaskočit buď tím ulpíváním nebo odpuzováním toho.“ (Renata)

Z hlediska partnerských vztahů praktikanti tvrdí, že skutečná spojení a spirituálního prožitku vyžaduje, aby se partneři, právě skrze intenzivnější společnou praxi, poznávali a sblížovali. Pocit hlubokého splnutí, podle Petry, která čerpá ze zkušenosti z jiné kultury, nelze zažívat s každým na kurzu. S vědomím toho, jak intenzivní může být tato společná praxe, praktikanti často začínají volit partnery, kteří se zdají být podobně orientovaní a ochotní na sobě pracovat jako oni sami. Při výběru partnera se tak praktikantky orientují už více podle sdílených hodnot a očekávání od sexu a vztahového života:

„A vím, že sex je hezkej na tu půl hodinu, ale mě to už prostě nestačí, já už chci prožívat tohle. Když jsem si tu tantru prožila tak mě přišlo, že to je něco jako ta naše první zamilovanost, kdy lítáš v oblacích. Ale tohle pak třeba prožíváš dvacet let a vím, že to jde... Tak teď vlastně tomu otevírám náruč a nechávám tomu volnou cestu a věřím tomu, že někde tam někdo na té cestě je a bude to boží.“ (Petra)

1.10.3 Společnost a osvěta

Filozofie spirituální sexuality se promítá do toho, jak se praktikující vztahují ke společnosti, zejména pak ke společenským hodnotám tělesnosti a sexuality. Skrze poznání z vlastní spirituálně sexuální praxe, se u všech praktikantů projevuje v různé míře zájem o osvětu, neboť vnímají, že česká společnost je v mnoha ohledech protichůdná tomu, co pochopili a čemu věří na základě vlastního rozvoje.

Téma střetu společenských hodnot se objevilo i na kurzu, který jsem absolvovala. Zde se během sdílení objevila debata ohledně slučitelnosti filozofie tantry a české, západní společnosti. Tuto otázku jsem vnesla do svých rozhovorů a z reakce vyplynulo, že praktikanti považují tantrickou praxi se současnou českou společností za slučitelnou. Jedinou kritiku vnáší Petra, která na základě zkušeností z odlišných kultur vnímá českou ‚holistickou scénu‘ jako pozitivní snahu, která je však významně limitovaná západní kulturou, především materialismem s ní spojeným:

„Já to vidím tím seznamováním se s jinýma národama, jinýma kulturama, cestovat tam a vidět, jak on žijou. A zjistíš, že třeba hodně lidí, a hodně chudejch lidí, žije přes tu energii, přes ten spirit, nebo něco spirituálního, ta víra, ‘víra tě uzdraví’. A prostě my to tady nemáme, jsme spíš materialisti. A teď když jsem to tady před těma třemi lety viděla, tak jsem byla nadšená. Ale teď mi nepřijde, že nás to tady spasí, ty kurzy. Že to je jenom spasení pro chlapi... Takže já v tom mám takovejhle názor.“ (Petra)

Obecně však praktikanti přistupují ke své spirituálně sexuální praxi jako individuální cestě, která závisí na vlastním rozhodnutí a schopnosti vědomě se vymezit vůči společenským vlivům:

„Já v tom nevidím problém. Nějakým způsobem se snažím neúčastnit toho, co mě na tý společnosti nezajímá a nebaví, takže prostě neposlouchám televizi, nenávidím reklamy, prostě nechci se nechávat ovlivňovat... Snažím se jít za tou radostí a účastnit se toho, kde se mi to líbí.“ (Markéta)

Nejvíce kriticky se praktikanti vztahovali k tělesné a sexuální výchově dětí v České republice. Na základě vlastní zkušenosti a vtěleného vědění získaného skrze svou praxi kritizují například vliv pornografie, nedostatky sexuální výchovy a přílišnou orientaci na výkon a cíl jako společenské hodnoty, které negativně ovlivňují i intimní život:

„To mi třeba přijde užitečný jako zmínit – že spousta lidí dnešní generace vyrůstá na pornu, a to je fakt zlo. Já to cejtím jako na sobě, to je fakt špatný.“ (Jakub)

„Že ta společnost je v dnešní době spíš zaměřená hodně na ty výsledky, kolikrát mám orgasmus a tak dál. A v tomhle si myslím, že je to takový učení, který globálně může vylepšit i náš přístup k životu ve všech věcech. Když to budeš už od začátku v tom sexu vnímat jinak, i v tom, že se můžeš zastavit a vnímat svoje tělo, tak si myslím, že se budeme ke všemu chovat líp, víc přítomně, vědomě. A to si myslím, že je super, začneš přemýšlet jinak. A to můžu říct za sebe, že jsem začala přemýšlet víc tímto způsobem.“ (Klára)

Závěr

Spirituální sexualita jako součást osobního rozvoje lidí v současném Česku vede praktikanty k zakoušení světa a sebe sama skrze své smysly a sexualitu. Svým důrazem na tělesnost se tato praxe stává relevantním polem zejména pro zkoumání procesů utváření a zažívání „žitého těla“ jako předmětu zájmu společenských věd z fenomenologické perspektivy (Merleau-Ponty, 2013). Využitím metodologického rámce somatických způsobů pozornosti Thomase J. Csordase (1993) bylo cílem této práce zkoumat, jaké specifické způsoby tělesné pozornosti rozvíjí a využívají jedinci skrze spirituálně sexuální praxi a jak je v důsledku této praxe ovlivněné jejich vztahy ke světu a k sobě samým.

Na základě terénního výzkumu prostředí tantrického kurzu a šesti hloubkových rozhovorů s praktikanty, kategorizují a následně diskutují tělesné způsoby pozornosti této praxe. S inspirací v analytických kategoriích, které navrhuje Csordas (1993) ke zkoumání somatických způsobů pozornosti, rozdělují praxi na dimenze Životní energie, Intuice, Imaginace, Smyslů a Vědomého vnímání. Jednotlivé kategorie charakterizují, jak je skrze osvojování a tvarování ‚habitu‘ spirituálně sexuální praxe postupně ustanovována jako významná součást životů praktikujících, která proměňuje to, jak se skrze své tělo orientují ve světě a jak jej z významňují (Mauss, 2007). To se odehrává různými způsoby, například skrze zcitlivění na cítění energie a její ustanovení jako životadárné a poté využití různých technik k uchopení této energie ve vlastním těle nebo v intimním i běžném kontaktu s druhými. Tyto techniky často využívají například imaginaci jako způsob tělesné produkce nebo pohyb, dech a zvuk jako formu komunikace (s) tělem, jak zmiňuje Csordas, (1993) a další formy přesouvání pozornosti do „nevyslovené“ části našeho Já (Pagis, 2010). Chápáním těla jako posvátného a sexuality jako uctění tohoto posvátna jsou především praktikanti učeni přistupovat k tělu a prožitku ne jako k prostředku, například k vyvrcholení, ale jako cíli samotnému o sobě. V tomto ohledu i v řadě jiných představuje pro české praktikanty spirituálně sexuální přístup zásadní proměnu toho, jak celkově z významňují sexuální prožitek, vlastní sexualitu, smyslové vjemy a intimní vztahy.

V druhé, kratší části výzkumu zaměřují pozornost k tomu, jak se v důsledku této praxe jinak vztahují praktikanti k sobě samým, k ostatním a ke společnosti celkově z hlediska tělesnosti. Zásadně se proměňuje to, praktikanti přijímají vlastní i cizí tělo, a ačkoliv o své tělo i více pečují, větší důležitost je přisuzována pocitu a prožitku než vizualitě. Obecně

jedinci jako důsledek své praxe popisují větší otevřenost nejen ve vlastních vztazích, ale i vůči okolí a společnosti. Svou důležitou roli v této proměně hraje nejen vlastní praxe jedinců, ale i intersubjektivní zkušenost například na kurzech spirituální sexuality, které jsou nejen v Čechách hlavním způsobem předávání této praxe. Jak má vlastní zkušenost z terénu i popisy informátorů ukazují, prací skrze vlastní tělesnost jako sdílenou, často „tichou“ zkušenost s druhými, dochází k určitému „spojenému plynutí prožitků,“ které má za důsledek pocit blízkosti a hlubokého přijetí i s lidmi, které jsme doposud neznali (Pagis, 2010: 321). V tomto ohledu hraje intersubjektivita ve spirituálně sexuální praxi v principu totožnou roli jako například ve vipassana meditacích zkoumaných Pagis (2010). Největší prohloubení sdíleného prožitku pak praktikanti zaznamenávají ve svých intimních vztazích. Ty skrze žitou zkušenost získávají z pohledu jedinců nový rozměr, kterého je možné v intimním životě dosáhnout. To však vyžaduje často intenzivní tělesnou praxi obou jedinců a s vědomým této skutečnosti tak jedinci přistupují i k výběru svých budoucích partnerů.

Využití fenomenologické metodologie somatických způsobů pozornosti ke zkoumání spirituální sexuality se ukázalo jako vhodný nástroj, který svou analytickou otevřeností a zaměřením na žité tělo umožňuje komplexní zkoumání „vtělené zkušenosti jako výchozího bodu pro analýzu lidské participace v kulturní světě“ (Csordas, 1993: 135). Zaměřením na intencionalitu jako důsledek této tělesné praxe například z hlediska vztažení praktikantů k sobě, k druhým a ke společnosti obecně, také získáváme hlubší porozumění toho, do jaké šíře může prostupovat forma osobního rozvoje do života lidí, jakých společenských hodnot se dotýká a jak reprezentuje svět, ve kterém žijeme.

Seznam použité literatury

1. Aggleton, P., Parker, R. (2007). *Culture, society and sexuality*. Kapitola 1. *Introduction*. 2. vydání. Routledge. [online] [cit 22.05.2018] Dostupné z: <https://chairoflogicphiloscult.files.wordpress.com/2013/02/culture-society-and-sexuality.pdf>
2. Burešová Žourková, A. (2017). Sexualita. v Nešpor, Z. R. (Eds). *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online] [cit 04.07.2019] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sexualita>
3. Carrellas, B. (2007). *Tantra ve městě: Posvátný sex pro 21. století*. 1. vydání. Synergie, 2014.
4. Csordas, T. J. (1993). *Somatic Modes of Attention*. Blackwell Publishing.
5. Gagnon, J. (2004). *An Interpretation of Desire: Essays in the Study of Sexuality*. *Worlds of Desire: The Chicago Series on Sexuality, Gender, and Culture*. 1. vydání. University of Chicago Press.
6. Giddens, A. (2012). *Proměna intimacy. Sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Portál.
7. Gross, M., Yip, A. K.T. (2010). *Living Spirituality and Sexuality: A Comparison of Lesbian, Gay and Bisexual Christians in France and Britain*. *Social Compass*. Vol 57, 1. vydání. [online] [cit 06.07.2019] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0037768609355535>
8. Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in Practice*. 3. vydání. Routledge.
9. Heelas, P., Woodhead, L., Seel, B., Szerszynski, B., Tusting, K. (2005). *The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Wiley-Blackwell.
10. Horn, M., Piedmont, R., Fialkowski, G., Wicks, R. & Hunt, M. (2005). *Sexuality and Spirituality: The Embodied Spirituality Scale*. *Theology & Sexuality*. 12(1) 81-102. [online] [cit 18.05.2018]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1355835805057788>
11. Husserl, E. (1993). *Karteziánské meditace*. Praha: Svoboda.
12. Charles, A. (2011). *The Sexual Practices of Quodoushka: Teachings from the Nagual Tradition*. Destiny Books.
13. Ishii, Y. (2018). *Diversification as a New Disciplinary Power: Gender and Sexual Subjectivity in Postmodernity*. *International Journal of Japanese Sociology*. 2018, č.

27. 70-84. [online] [cit. 07.07.2019] Dostupné z:
<http://www.massey.ac.nz/~alock/theory/foucault.htm>
14. Kaufmann, J. C. (2010). *Chápající rozhovor*. SLON.
15. Lužný, D., Nešpor, Z. R. a kol. (2008). *Náboženství v menšině. Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern. 206 s.
16. MacKnee, C. M. (2002). *Profound sexual and spiritual encounters among practicing Christians: A phenomenological analysis*. Journal of Psychology and Theology; La Mirada. Vol. 30, č. 3 [online] [cit 18.05.2018]. Dostupné z:
<https://search.proquest.com/openview/1bf5cc2ab46aa7016cbb2938747c8f92/1?pq-origsite=gscholar&cbl=47846>
17. Mauss, M. (2007). Techniques of the body v Lock, M., J. Farquahar (Eds). *Beyond the Body Proper*. Durham, London: Duke University Press. Str. 50-68.
18. Merleau-Ponty, M. (2013). *Fenomenologie vnímání*. Praha: Oikoymenh.
19. Merleau-Ponty, M., S. Ménéasé. (2008). *Svět vnímání*. Praha: Oikoymenh.
20. Padgug, R. A. (1979). Sexual matters - On conceptualizing sexuality in history v Aggleton, P., Parker, R. (Eds.) (2007). *Culture, society and sexuality*. Kapitola 4. 2. vydání. Routledge, 2007. [online] [cit 22.04.2018]
 Dostupné z: <https://chairoflogicphiloscult.files.wordpress.com/2013/02/culture-society-and-sexuality.pdf>
21. Pagis, M. (2010). *Producing intersubjectivity in silence: An ethnographic study of meditation practice*. Sage Publishing.
22. Pagis, M. (01.02.2016). *Somatic Modes of Attention: An Interactional Perspective*, Dr. Michal Pagis v Youtube [online] [cit 01.05.2019] Dostupné z:
https://www.youtube.com/watch?v=X-_s0uP8NXY&t=11s
23. Pauza, M. (2000). Fenomenologie a ontologie v C. Głombik (Eds). *Brněnské přednášky*. 40-54. Brno: Masarykova univerzita, Torzo.
24. Rosenthal, G. (2004). *Biographical Research* v Seale, C., Giampietro, G., Gubrium, J. F. & Silverman, D. (Eds.) *Qualitative Research Practice*. Kapitola 3. SAGE Publications Ltd.
25. Ritter, M. (2013). *Tělo jako mez fenomenologie*. Filosofie dnes 5: 3-18. [online] [cit 08. 04. 2019] Dostupné z:
<http://filosofiednes.ff.uhk.cz/index.php/hen/article/view/118>

26. Thompson, K. M. J. (2013). *A Brief History of Birth Control in the U.S.* Our Bodies Ourselves. [online] [cit. 07.07.2019] Dostupné z:
<https://www.ourbodiesourselves.org/book-excerpts/health-article/a-brief-history-of-birth-control/>
27. Van Lysbeth, A. (2004). *Tantra, kult ženského principu aneb jiný pohled na život a na sex.* Argo.
28. Vance, C. S. (1991). Anthropology rediscovers sexuality - A theoretical comment v Aggleton, P., Parker, R. (Eds.) (2007). *Culture, society and sexuality.* Kapitola 4. 2. vydání. Routledge. [online] [cit 22.05.2018] Dostupné z:
<https://chairoflogicphiloscult.files.wordpress.com/2013/02/culture-society-and-sexuality.pdf>
29. Wade, J. (2000). *Mapping the Courses of Heavenly Bodies, the Varieties of Transcendent Sexual Experience.* The Journal of Transpersonal Psychology. Svazek 32, č. 2 [online] [cit. 06.07.2019] Dostupné z:
<http://atpweb.org/jtparchive/trps-32-00-02-103.pdf>
30. Wade, J. (2013) *Transpersonal Sexual Experiences* v Friedman, H. L., Hartelius, G. (Eds.) *The Wiley-Blackwell Handbook of Transpersonal Psychology.* Kapitola 3. John Wiley & Sons, Ltd.
31. Z. Bauman. (2002). *Tekutá modernita.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta.
32. Škola Umění milování. (n.d.) *Partnerské vztahy.* [online] [cit. 28.07.2019] Dostupné z: <https://www.umenimilovani.cz/partnerske-vztahy/>

Teze bakalářské práce

Předpokládaný název: **Místo spirituální sexuality v osobním rozvoji lidí v současném Česku**

Anglický název: **Place of spiritual sexuality in the personal development of people in contemporary Czech Republic**

Pojmy: Tantra, spirituální sexualita, alternativní spiritualita, nové náboženské hnutí, osobní rozvoj, intersubjektivita, nové náboženství, embodiment

Úvod

Podnětem pro mou práci se stal rostoucí zájem v české společnosti o osobní a duchovní rozvoj, zejména skrze poměrně citlivý aspekt lidského života – naši sexualitu. Za poslední desetiletí se nabídka i poptávka literatury, kurzů a učení na téma práce s vlastní sexualitou v Čechách významně rozrostla (viz populární knihy Lysbeth, 1995; Deida, 2005; Carrellas, 2007; Richardson, 2011; Mazánek, 2015). Podstatným tématem v této oblasti života se stává právě sexualita, na kterou se lidé ve svém osobním životě zaměřují a pracují skrze ní na svém osobním rozvoji. V současné době v Čechách je naprostá většina těchto kurzů ‚spirituální‘ či ‚vědomé‘ sexuality více či méně inspirovaná východním (zejména hinduistickým a buddhistickým) učením tantry a jógy. Tyto nauky pracují úzce se vztahem sexuality a spirituality, tedy se sexualitou jako něčím, co přesahuje sex jako biologickou a fyzickou potřebu. Práce skrze spirituální sexualitu má praktikujícím především pomoci k celkové životní spokojenosti, zejména tak ke šťastným vztahům, osobnímu štěstí a naplněnému sexuálnímu životu. Tyto aspekty osobního rozvoje se zdají být pro Čechy čím dál více důležité, jak potvrzuje například jedna z předních učitelek kurzů ‚vědomé sexuality a intimacy‘ v České republice (Palečková, 2010). Sděluje, že materiální hodnoty a zajištění lidem nestačí ke spokojenosti, zejména když jejich osobní a vztahový život není naplňující nebo když hledají způsob, jak překonat stereotyp. Tuto transcendenci mnoho lidí nachází právě skrze spirituální pojetí svého sexuálního života.

Kurzy věnované tantristickému pojetí sexu, „vědomému milování“ a „sexual bodywork“ tak slouží lidem jako nauka o vlastním sexuálním životě, kterou jinde ve společnosti nezískávají, jak naznačuje v rozhovoru lektorka kurzů Denisa Palečková (Říha

Palečková, 2010). V současnosti taková nauka v širším spektru v české veřejnosti neexistuje. Sexuální výchova v České republice není plošná a je zaměřena spíše na zdraví a bezpečí než emoční či spirituální rovinu sexu (MŠMT, 2009). Kurzy vědomé či spirituální sexuality tak slouží jako určitý doplněk ve vztahu lidí s vlastní sexualitou. Ve srovnání s rostoucím zájmem o tuto výuku je však povědomí o její roli v české společnosti poněkud omezené. Ve své práci bych se proto chtěla zaměřit na to, jakou roli hraje toto spirituální pojetí sexuality v procesu osobního rozvoje českých lidí. Představuje práce s ‚vědomou sexualitou‘ spíše pokročilé stádium osobního rozvoje nebo je to první krok, který Češi ve svém rozvoji podnikají? Ve společnosti, která se jinak nauce o sexualitě věnuje spíše okrajově či preventivně, se projevuje rostoucí zájem o spirituální pojetí sexuality. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla více prozkoumat roli kurzů spirituální sexuality v české společnosti z perspektivy osobního rozvoje.

Teoretický kontext tématu

Studium sexuality v sociálních vědách obecně se poměrně výrazně proměnilo, stejně tak ve spojení se spiritualitou. Dominující naturalistické pojetí sexuality bylo soustředěno na aspekt těla a spojení s biomedicínou a přírodními vědami - až do pozdních let 20. století, kdy se otevřel prostor sociální a politické analýze sexuality jako sociálně vědní oblasti (Parker, Aggleton: kap 1). Jedná se však o poměrně krátký časový úsek lidské historie, ve kterém se doslova vystřídaly různé významy a pojetí toho, jak chápeme gender, pojetí vztahu, role žen ve společnosti a různé sexuální orientace. Vstup východních filozofií a náboženství do tématu sexuality byl významný zejména v rámci sexuální revoluce v 60. letech 20. století, a hlavně východní filozofie se tak staly součástí mnoha hnutí, které proměnily to, jak vnímáme sexualitu dnes (Parker, Aggleton, 2007). V Čechách se jedná spíše o fenomén posledních několika desetiletí, datovaný primárně od konce socialistického režimu. Spiritualita se tak postupně přihlásila o své místo v tématu sexu, v konfrontaci s pohledem světových náboženství jako je křesťanství, které cestu ke spiritualitě tradičně vnímá skrze odepření všech smyslných požitků či absolutního celibátu (Friedman, H. L., Hartelius, G., 2015: 382). Vztah sexu a spirituality se tak stal rostoucím a žádaným tématem, zároveň jedním z nejkontroverznějších a nejméně chápaných v současné společnosti i v sociálních vědách (Friedman, H. L., Hartelius, G. 2015; MacKnee, 2002).

Pojetí sexuality čistě jako biologického aspektu lidského života začalo být konfrontováno se sociálním, kulturním, politickým, náboženským a ekonomickým aspektem sexuálního chování neboli „sociální a kulturní konstrukcí sexuálního života“ (Parker, Aggleton, 2007: 4). Snaha o nové pojetí sexuality však nebyla eliminovat biologický aspekt, ale spojit ho se sociální realitou a uvědomit si, že sexuální chování, a tedy i to, jak o něm přemýšlíme a mluvíme, je předáváno a utvářeno jako sociální proces učení (Padgug; Douglas, 1979). Zároveň však sexualita přetrvává jako téma velice osobní a stává se tak „skoro identickým se sférou privátního života“ (Padgug, 1979). Tyto „propojené duality“ sexu však nejsou „absolutní“ a ukazuje se, že přestože sexualita patří do „identifikovatelné soukromé sféry,“ tak „přetéká,“ legitimně i nelegitimně, do jiných sfér sociálního života, které jsou jinak čistě „desexualizované,“ jako je náboženství (Padgug, 1979: 19-20).

V České republice není v sexuální výchově věnovaná konkrétní pozornost vztahu sexuality a spirituality. Sexuální výchova je zaměřena zejména na etickou, biologickou a zdravotní stránku sexuálního života, tedy zdůrazňuje ochranu bezpečí jednotlivců, prevenci chorob a „správnou“ praxi (*Výchova ke zdraví*, 2009). V roce 2009 tak vznikla příručka *Výchova ke zdraví*, která v současnosti obsahuje základní materiál pro sexuální výchovu doporučený od MŠMT školám v České republice. Oblast Osobního rozvoje uvedená v příručce se věnuje rozvoji komunikačních a kognitivních dovedností, sebepojetí a morálnímu rozvoji dětí, nikoliv spirituálním a emočním aspektům lidských vztahů a sexuality (*Výchova ke zdraví*, 2009).

Spirituální pojetí sexuality je tak určitým chybějícím článkem ve výchově k sexualitě v české společnosti, který však mnozí vyhledávají. S příchodem východních učení jako je právě tantristický buddhismus do Čech koncem 20. století se tento duchovní přístup k lidské sexualitě začal rozvíjet (Mazánek, 2015). Filozofie tantry, kterou v západní společnosti sledujeme, je však v rámci sociálních věd v jistých ohledech problematickým tématem a v důsledku ji nebylo věnováno příliš akademické pozornosti. Jedním z hlavních důvodů je odmítnutí západní interpretace a „hybridizace tantrického“ buddhismu, který je vnímán jako jakýsi „buddhistický hinduismus,“ či „hinduismus... v buddhistickém rouše“ (Williams, Tribe, 2011: 200). Dnes je akademické studium tantrického buddhismu v sociálních vědách přijatelnější (ibid). Studií a publikací týkajících se tantry a vztahu sexuality a spirituality v současné společnosti je však velice málo. Téma, které je tedy pro sociální vědy zajímavé, je

velice málo zkoumané a diskutované.

Tuto skutečnost reflektuje ve sbírce současných textů *Society, Culture and Sexuality* antropoložka Carole S. Vance ve svém článku *Anthropology rediscovers sexuality*. V textu reaguje na obecnou absenci sexuality jako tématu v antropologické teorii a praxi. Dle C. S. Vance stále existuje v antropologii kulturní pohled, že sexualita není zcela legitimní oblastí studia a že její zkoumání nutně vzbouzí pochyby nejen o výzkumu, ale i o motivech a povaze samotného výzkumníka (Vance, 1991: 42). Texty a teorie, které se tak sexualitou v různých ohledech zabývají, se nacházejí spíše na periferiích antropologické a sociologické vědy. Téma sexuality je však lidskou konstantou, která byla a vždy bude, a zaslouží si tak více pozornosti zejména v postmoderní společnosti, tvrdí antropoložka (ibid). Důležitost tohoto tématu vidí i z hlediska zkoumání genderu, orientace, moci, ale i osobní identity a její vytváření ve společnosti. Považuje tak za důležité se v rámci budoucí antropologické praxe zaměřit například na otázky vzniku sexuálních identit ve společnosti, sexuálních subkultur a roli sexuality v osobní sféře životů lidí (Vance, 1991: 44). Téma sexuality a spirituality je tak pro sociální vědy relevantní, avšak chybí dostatek aktuálních studií o tématu, které by mohly rozvinout aktivnější diskuzi.

Výzkumné otázky

Vzhledem k tomu, že jsem nenašla současnou literaturu, které by se tantrickou a spirituálně sexuální praxí v osobním rozvoji Čechů přímo zabývala, rozhodla jsem se tomuto tématu věnovat ve své bakalářské práci. Mou konkrétní oblastí zájmu bude prostředí kurzu v České republice, zaměřeného na výuku tantry a spirituálně sexuálního rozvoje. Mým záměrem bude zjistit, jakou roli hraje spirituální pojetí sexuality v osobním rozvoji praktikujících lidí v českém prostředí, a to z různých hledisek. Budu se tak soustředit na účastníky a jejich cestu osobního rozvoje, která je na kurz zavedla. Zajímat mě bude osobní kontext jejich zájmu o tyto učení, kde se nacházejí v rámci svého osobního rozvoje a jakou roli tak hraje vědomá sexualita v rozvoji jejich osobnosti, vnímání vlastní sexuality a případně jejich osobních vztahů. Mé výzkumné otázky tak mohou být: Jakou roli hraje v osobním rozvoji lidí práce se sexualitou na spirituální úrovni? V jakém stádiu osobního rozvoje pracují lidé se svou sexualitou? Jak podstatnou částí je pro lidi na cestě osobního rozvoje vědomá/spirituální práce se sexualitou? V čem se praxe v rámci kurzu spirituální sexuality liší od běžného pojetí sexuality v české společnosti?

Data a jejich vytváření

Práce bude koncipovaná jako kvalitativní výzkum, konkrétně jako případová studie prostředí jednoho kurzu spirituální sexuality. Sběr dat bude probíhat kombinovaně. Budu pravidelně docházet do terénu a nejprve vést terénní deník pro lepší zjištění toho, co se zde děje. Se zaměřením na svou oblast zájmu a výzkumné otázky budu postupovat ve zkoumání a vytvářet zápisky o procesu. Dále budu vést rozhovory s lidmi v kurzu a pořizovat nahrávky a zápisky, které budu poté analyzovat. Pokud bude pro výzkum přínosné, pořídím pro ilustraci výzkumu vizuální data. Studie bude mít charakter biografie neboli několika biografii, s ohledem na počet vypravěčů a práci v terénu.

Metoda analýzy dat

Jelikož se ve svém výzkumu budu zaměřovat na konkrétní lidi a jejich svědectví, budu získaná data analyzovat biografickou analýzou. Tento způsob analýzy jsem si zvolila také z toho důvodu, že budu pracovat s tématem osobního rozvoje, o kterém každý vypravěč bude pojednávat sám a ze svého pohledu. Biografická analýza mi v tomto ohledu poskytuje nástroj pro práci s autobiografickým vyprávěním několika subjektů, s jejich vzájemným propojení a vztažení ke zkoumanému tématu.

Reflexe metodologie a analýzy

V rámci limitů bakalářské práce jsem se rozhodla zvolit metodologii tak, abych co nejvíce využila konkrétní zkoumané prostředí. Předpokládám, že vstupem do terénu se může proměnit i můj předpoklad o tom, jak moc budou účastníci sdílní a otevření podělit se o své zážitky. Předpokládám, že vzhledem k charakteru tématu tantrického a spirituálně sexuálního učení bude otevřenost jednou z hlavních hodnot kurzu a účastníci by tak mohli mít otevřený přístup ke sdílení svých zážitků a postojů. Přistupuji však k práci s uvědoměním, že tomu tak nemusí být a že výpovědi mohou být ovlivněné různými aspekty jako jsou antipatie, nedůvěra či neochota sdílet tak osobní záležitosti. Jsem si dále vědoma etického aspektu sdílené intimity a musím tak s vytvořenými daty zacházet s náležitou opatrností. Abych případným komplikacím co nejlépe předešla, rozhodla jsem se proto vstoupit do terénu jako „native,“ tedy pravidelný účastník kurzu. Kurz tedy potrvá delší dobu, což předpokládám a doufám, že bude ve prospěch prohloubení poznatků výzkumu.

Zdroje a seznam literatury

- Aggleton, P., Parker, R. (2007). *Culture, society and sexuality*. Kapitola 1: Introduction. 2. vydání. Routledge, 2007.
- Carrellas, B. (2007). *Tantra ve městě: Posvátný sex pro 21. století*. 1. vydání. Synergie, 2014.
- Deida, D. 2005. *Sex jako cesta k Bohu: Probuzení jednoty ducha pomocí dvou těl*. Synergie, 2016.
- Friedman, H. L., Hartelius, G. 2015. *The Wiley-Blackwell Handbook of Transpersonal Psychology*. Wiley-Blackwell,
- Gagnon. J. (2004). *An Interpretation of Desire: Essays in the Study of Sexuality. Worlds of Desire: The Chicago Series on Sexuality, Gender, and Culture*. 1. vydání. University of Chicago Press.
- MacKnee, C. M. (2002). *Profound sexual and spiritual encounters among practicing Christians: A phenomenological analysis*. [online] [cit 18.05.2018]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/openview/1bf5cc2ab46aa7016cbb2938747c8f92/1?pq-origsite=gscholar&cbl=47846>.
- MŠMT. (2009). *Sexuální výchova – vybraná témata. Výchova ke zdraví*. Praha, 2009. www.msmt.cz/file/8304_1_1/
- Padgug, R. A. (1979). *Culture, society and sexuality*. Kapitola 2: *Sexual matters - On conceptualizing sexuality in history*. 2. vydání. Routledge, 2007.
- Richardson, D. (2011). *Vědomé milování*. 1. vydání. Synergie, 2014.
- Říha Palečková. D., Vojík. R. (2010). *Denisa a Richard: Tantrické milování*. [online] [23.05.2018]. Dostupné z: <http://budstastny.cz/blog/denisa-a-richard-tantricke-milovani/>
- Urban, H. B. (2015). *Zorba the Buddha: Sex, Spirituality, and Capitalism in the Global Osho Movement*. Kapitola 1: *India's Most Dangerous Guru*. 1. vydání. University of California Press, 2016.
- Vance, C. S. (1991). Anthropology rediscovers sexuality - A theoretical comment v Aggleton, P., Parker, R. (Eds.) (2007). *Culture, society and sexuality*. Kapitola 4. 2. vydání. Routledge.
- Williams, P., Tribe, A. (2000). *Buddhistické myšlení: Úplné uvedení do indické tradice*. ExOriente,

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzor informovaného souhlasu

Informovaný souhlas s použitím rozhovoru ve výzkumu

Název projektu: Místo spirituální sexuality v osobním rozvoji lidí v současném Česku

Řešitelka projektu: Tereza Termerová

Vedoucí práce: Mgr. Barbora Spalová, Ph. D.

Vážená paní, vážený pane,

Tento výzkum je vykonávám v rámci bakalářské práce vedené na Fakultě sociálních věd Karlovy univerzity v Praze. Práce je psána na oboru sociologie a sociální antropologie Terezou Termerovou.

Cílem práce je zkoumat spirituálně sexuální praxi jako součást osobního rozvoje lidí v současném Česku. Formou terénního výzkumu a hloubkových rozhovorů řešitelka zkoumá tuto tělesnou praxi, její kontext, utváření a subjektivní prožitky s ní spojené. Výzkumu rozhovor tak slouží k přiblížení zkušenosti osob věnujících se spirituálně sexuální praxí, jejich osobního příběhu a dalších informací, které mohou přispět k rozšíření povědomí o této praxi, zkušenostech a důsledcích s ní spojených.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném projektu. Řešitelka projektu mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila s cíli a metodami, kterou budou při výzkumu používány. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu a že obsah rozhovoru bude anonymizován. Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitelky zeptat na vše, co jsem považoval/a za pro mne potřebné vědět. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován/, že mohu kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to bez udání důvodu. Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží moje osoba a druhý řešitel projektu.

V

Dne

Jméno, příjmení a podpis účastníka projektu:

Podpis řešitele projektu:

Tereza Termerová

tereza.termerova@hotmail.com